

ZAKON O UPORABI JEZIKA GLUHOSLEPIH

I. UVOD

1. OCENA STANJA IN RAZLOGI ZA SPREJEM ZAKONA

Gluhoslepota je specifična oblika invalidnosti. Pomeni hkratno okvaro vida in sluha, ki omeji aktivnosti osebe in njeno polno vključevanje v družbo do te mere, da mora družba zanj zagotoviti posebne storitve, prilagoditve okolja in/ali tehnologije. Tako razumevanje gluhoslepote temelji na vedenju, da težave pri uporabi enega izmed dveh izjemno pomembnih čutov – vida in sluha, ni možno nadomestiti z drugim, v primeru okvar in težav pri uporabi obeh čutov. Gluhslepota torej pomeni kombinirano hkratno okvaro sluha in vida, ki je tako resna, da se čuta med sabo ne moreta nadomeščati. Zaradi hude narave invalidnosti in njenih posledic so osebe z gluhslepoto potisnjene na rob družbe. Okrnjene so njihove možnosti vključevanja v družabno življenje, sporazumevanje, dostop do informacij, možnost prostega in varnega gibanja. Težave se začnejo pri pridobivanju in posredovanju sporočil ter informacij in orientaciji, vodijo pa do težav pri učenju, nadaljnjem sporazumevanju, aktivnostih in mobilnosti. Vse to povzroča težko premostljive ovire za vključevanje v družbo, pri študiju, na delovnem področju in drugod.

Prisotnost hkratne okvare vida in sluha pri posamezniku povzroči popolnoma drugačno stanje, kot če bi bila prisotna le ena od okvar, torej gluhotata ali naglušnost in slepota ali slabovidnost. Resnost kombinirane okvare vida in sluha je odvisna od časa pojava okvare (še posebej v zvezi z razvojem sporazumevanja in pridobivanja jezika), stopnje in narave vidne in slušne okvare, dejstva ali je okvara prirojena ali pridobljena, ali je kombinirana z drugimi okvarami ter ali je stabilna ali progresivna. Gluhslepota je zato izjemno heterogena in osebe z gluhslepoto so si med seboj izjemno različne. Popolna ali praktična gluhslepota (popolna gluhotata s popolno slepoto) je redka in najpogostejša incidenca gluhslepote, ki obsega različne kombinacije okvar obeh čutil, kar pomeni, da velika večina oseb z gluhslepoto ohranja del vida ali sluha.

Zaradi individualne narave gluhslepote se načini sporazumevanja oseb z gluhslepoto močno razlikujejo. Ker se okvare vida in sluha izražajo v različnih oblikah in v različnih kontekstih, je tudi način sporazumevanja treba prilagoditi posamezniku glede na okoliščine in vrste aktivnosti. Poleg tega se lahko primeren način sporazumevanja spreminja tudi s časom, ko se okvari vida in sluha razvijata in stopnjujeta. Kljub raznolikosti skupine oseb z gluhslepoto pa je njihova skupna značilnost ta, da se jim svet zoži na t. i. mikro okolje, torej okolje, ki jim je na dosegu roke, zato dotik pogosto postane edini in najzanesljivejši vir prenosa informacij. Jezik dotika, ki je skupen večini oseb z gluhslepoto, omogoča učenje, spoznavanje predmetov, sočloveka in pojmov. Jezik kot temelj identitete posameznika, predstavlja osnovno sredstvo za vstopanje v odnose z drugimi ter za zadovoljevanje osnovnih človekovih potreb: potrebe po varnosti, sprejetosti in spoštovanju. Jezik dotika je taktilni oziroma tipni, kar pomeni, da sporazumevanje poteka tako, da sogovornika izvajata kretnje in znake na telesu drug drugega (na primer na dlaneh, rokah, ramenih, hrbtu, stegnih). Je izredno kompleksen jezik z lastno slovnico in besediščem, njegovo temeljno izrazno sredstvo so taktilni načini sporazumevanja, za pogovor pa so nujni vstopanje v osebni prostor sogovornika, dotik predmeta za razumevanje informacij, fizični stik med sogovornikoma ter kombiniranje številnih načinov sporazumevanja (t. i. multimodalna komunikacija). Pogovor z več ljudmi hkrati ni mogoč, prav tako se oseba z gluhslepoto med sporazumevanjem ne more samostojno gibati ali samostojno pridobivati slišnih ali vidnih informacij iz okolja.

Osebe z gluhslepoto po svetu in tudi v Sloveniji se na vsakodnevni ravni soočajo z izzivi, saj niso dobro razumljeni in njihova problematika še ni ustrezno naslovljena. Prav na to med drugim opozarja Konvencija o pravicah invalidov (Zakon o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in izbirnega protokola h Konvenciji o pravicah invalidov, Uradni list RS 37/08, v nadaljnjem besedilu: konvencija), ki

je bila sprejeta z namenom spodbujati, varovati in invalidom zagotavljati polno in enakopravno uživanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter spodbujati spoštovanje njihovega prirojenega dostojanstva. Države pogodbenice konvencije, med njimi tudi Slovenija, so zavezane invalidom omogočiti neodvisno življenje in polno sodelovanje na vseh področjih življenja. Na podlagi 9. člena konvencije morajo države pogodbenice sprejeti ustrezne ukrepe, s katerimi invalidom zagotovijo, da imajo enako kot drugi dostop do fizičnega okolja, prevoza, informacij in komunikacij, vključno z informacijskimi in komunikacijskimi tehnologijami in sistemi ter do drugih objektov, naprav in storitev, ki so namenjene javnosti ali se zanjo opravljajo v mestu in na podeželju. Ti ukrepi, ki zajemajo prepoznavanje in odpravljanje ovir pri dostopnosti, se med drugim nanašajo na informacijske, komunikacijske in druge storitve, tudi elektronske storitve ter pomoč v nujnih primerih. Poleg tega konvencija v 2. členu izrecno določa, da pojem »komunikacija« vključuje tudi taktilno sporazumevanje, pojem »jezik« pa vključuje govornje in znakovne jezike ter druge oblike negovornjenih jezikov. Nadalje konvencija v 24. členu priznava invalidom pravico do izobraževanja, pri čemer za uresničevanje te pravice brez diskriminacije in na podlagi enakih možnosti države pogodbenice zagotavljajo vključujoč izobraževalni sistem na vseh ravneh in vseživljenjsko učenje. S ciljem invalidom omogočiti pridobivanje življenjskega in socialnega znanja in veščin, ki jim olajšajo polno in enakopravno sodelovanje v izobraževanju in skupnosti, države pogodbenice sprejmejo ustrezne ukrepe, ki vključujejo tudi zagotovilo, da poteka izobraževanje slepih, gluhih ter gluhoslepih, zlasti otrok, v jeziku in na način ter v obliki komunikacije, ki so najprimernejši za posameznika, in v takem okolju, ki najbolj spodbuja njegov akademski in socialni razvoj.

Posebnost položaja oseb z gluhoslepoto je prepoznavna tudi iz Deklaracije Evropskega parlamenta o pravicah gluhoslepih oseb z dne 1. 4. 2004, ki gluhoslepoto opredeljuje kot specifično invalidnost – kombinirano in hkratno okvaro sluha in vida. Zaradi hudih posledic gluhoslepote, še posebej težav pri dostopu do informacij, sporazumevanju in mobilnosti, deklaracija poziva inštitucije in države članice Evropske unije, da prepoznajo in udeležijo pravice gluhoslepih oseb, pri čemer posebej izpostavlja pravico do sodelovanja v demokratičnih procesih Evropske unije, pravico do dela, pravico do zdravstvene in socialne oskrbe, pravico do vseživljenjskega izobraževanja in pravico do osebne podpore s strani pomočnikov, vodičev ali tolmačev.

Gluhoslepota je opredeljena v Seznamu telesnih okvar, ki je Priloga 1 Odredbe o določitvi vrst in stopenj telesnih okvar (Uradni list RS, št. 163/21) kot 1. do 5. kategorijo slabovidnosti in obojestransko izgubo sluha 50% in več po Fowler – Sabinu.

Zakon o socialnem vključevanju invalidov (Uradni list RS, št. 30/18, 196/21 – ZDOsk in 206/21) v 3. členu priznava status invalida tistim gluhoslepim osebam, ki imajo najmanj 50-odstotno izgubo sluha po Fowlerju in prvo do vključno peto kategorijo slepote in slabovidnosti.

Zakon o izenačevanju možnosti invalidov (Uradni list RS, št. 94/10, 50/14 in 32/17, v nadaljnjem besedilu: ZIMI) v 7. členu določa, da ima oseba z gluhoslepoto pravico, da sama predloži vsa pisanja oziroma se ji v vseh postopkih pred državnimi organi, organi samoupravne lokalne skupnosti, izvajalci javnih pooblastil oziroma izvajalci javne službe zagotovi dostop do vseh pisanj v postopku v njej razumljivi obliki, ti pa ji morajo to pravico zagotoviti. Pravica se zagotovi na način, ki ga izbere oseba z gluhoslepoto sama, zlasti pa s prilagojenimi tehnikami pisanja in branja za gluhoslepe.

Zakon o splošnem upravnem postopku (Uradni list RS, št. 24/06 – uradno prečiščeno besedilo, 105/06 – ZUS-1, 126/07, 65/08, 8/10, 82/13, 175/20 – ZIUOPDVE in 3/22 – ZDeb; v nadaljevanju: ZUP) v 62. členu določa, da imajo stranke in drugi udeleženci postopka, ki ne znajo jezika, v katerem teče postopek ali ga ne morejo uporabljati zaradi invalidnosti, pravico spremljati potek postopka po tolmaču, v 113. členu pa dodatno določa, da gredo s tem povezani stroški v breme tistega, na katerega zahtevo se je postopek začel. Podobno tudi Zakon o pravnem postopku (Uradni list RS, št. 73/07 – uradno prečiščeno besedilo, 45/08 – ZArbit, 45/08, 111/08 – odl. US, 57/09 – odl. US, 12/10 – odl. US, 50/10 – odl. US, 107/10 – odl. US, 75/12 – odl. US, 40/13 – odl. US, 92/13 – odl. US, 10/14 – odl. US, 48/15 – odl. US, 6/17 – odl. US, 10/17, 16/19 – ZNP-1, 70/19 – odl. US, 1/22 – odl. US in 3/22 – ZDeb) v 240. členu določa, da če priča ne zna jezika, ki se uporablja v postopku, se zasliši po tolmaču, v primeru gluhosti se vprašanja postavi pisno, če pa je priča nema, na vprašanja odgovarja pisno. Če se ne more zaslišati na ta način, se kot tolmača povabi nekoga, ki se zna s pričo sporazumeti.

ZIMI v 17. členu določa, da invalidi s senzornimi okvarami lahko poleg pripomočkov, ki so jim zagotovljeni na podlagi drugih predpisov, glede na osebne potrebe uveljavljajo sofinanciranje tudi drugih tehničnih pripomočkov, ki jih potrebujejo v življenju za premostitev komunikacijskih ovir za omogočanje varnega in samostojnega življenja ter jih predvsem uporabljajo za dostopnost do informacij, sporazumevanje in prilagoditev življenjskega okolja (v nadaljevanju: tehnični pripomočki). Natančneje osebe z gluhoslepoto kot upravičence opredeljuje Pravilnik o tehničnih pripomočkih in prilagoditvi vozila (Uradni list RS, št. 1/14, 37/17, 57/18 in 58/22), ki v tretji alineji prvega odstavka 3. člena določa, da je pogoj za uveljavljanje tehničnega pripomočka pri gluhoslepih osebah 1., 2., 3., 4. ali 5. kategorija slepote ali slabovidnosti po definiciji slepote in slabovidnosti in najmanj 50-odstotna izguba sluha po Fowlerju. Skladno s pravilnikom so do uveljavljanja pravice do tehničnih pripomočkov upravičene osebe, ki bodo sposobne tehnični pripomoček samostojno osebno uporabljati v skladu s posebnimi pogoji, ki so za posamezni tehnični pripomoček določeni v listi tehničnih pripomočkov.

ZIMI v 22.i členu tudi določa, da so osebe z gluhoslepoto upravičene do EU kartice ugodnosti za invalide.

Zakon o osebni asistenci (Uradni list RS, št. 10/17, 31/18 in 172/21) v 8. členu ureja komunikacijski dodatek in sicer se ne glede na pogoj iz pete alineje drugega odstavka 6. člena tega zakona, lahko gluhemu, slepemu ali gluhoslepemu uporabniku, ki potrebuje izmed storitev osebne asistencije samo pomoč pri komunikaciji in spremstvu, tudi če ne izpolnjuje pogoja najvišje starostne meje iz tretje alineje drugega odstavka 6. člena tega zakona, odobri osebna asistencija v obsegu 30 ur na mesec.

S spremembo Ustave Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91, 42/97, 66/00, 24/03, 69/04, 68/06, 47/13, 75/16 in 92/21, v nadaljnjem besedilu: Ustava) leta 2021 je Republika Slovenija postala prva država na svetu, ki je v Ustavo vpisala jezik gluhoslepih. Ustava v 62.a členu ureja znakovni jezik in jezik gluhoslepih, pri čemer v drugem odstavku izrecno določa, da svobodno uporabo in razvoj jezika gluhoslepih ureja zakon.

Pomembnost uresničevanja ustavne pravice do razvoja in uporabe jezika gluhoslepih sicer odraža Resolucija o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021 – 2025 (Uradni list RS, št. 94/21). Resolucija namreč poudarja, da se mora posebna pozornost namenjati osebam s posebnimi potrebami in prilagojenimi načini sporazumevanja, pri čemer izpostavlja prav osebe z gluhoslepoto. »Prednostni cilj jezikovne politike v zvezi z osebami s posebnimi potrebami je omogočiti tem osebam, da polno razvijejo svojo sporazumevalno zmožnost, ki bo omogočila prilagojene načine sporazumevanja. To vključuje tudi zagotavljanje temeljnih jezikovnih virov in tehnologij ter didaktičnih gradiv za osebe s posebnimi potrebami. V zvezi s tem je pomemben cilj jezikovne politike tudi priznati prilagojenim načinom sporazumevanja enakovreden položaj, kot ga ima slovenščina.«

Drugi cilj Resolucije o nacionalnem programu za jezikovno politiko 2021–2025 v zvezi s prilagojenimi načini sporazumevanja je razvijanje sporazumevalne zmožnosti oseb z gluhoslepoto ter zagotovitev okoliščin za učinkovito izvajanje jezikovne politike in zakonsko predvidene ureditve na tem področju. Resolucija tudi navaja, da je razvijanje uspešnih načinov sporazumevanja oseb z gluhoslepoto temeljna strokovna naloga za uspešno opravljanje del na področju gluhoslepote in za vključevanje oseb z gluhoslepoto v družbo. Ti načini se lahko razvijajo le skupaj z osebami z gluhoslepoto, ki jih bodo uporabljale, pri čemer jim morajo pomagati strokovnjakinje in strokovnjaki. Zagotovljena mora biti potrebna infrastruktura, ki vključuje vse tehnične pripomočke in aplikacije, namenjene gluhoslepim, ter razvoj multimedijskega slovarja načinov sporazumevanja z gluhoslepimi.

Tudi Akcijski program za invalide 2022–2030, ki ga je Vlade Republike Slovenije sprejela 14. 10. 2021, vsebuje ciljne ukrepe prav za osebe z gluhoslepoto. Na področju dostopnosti Akcijski program za invalide 2022–2030 predvideva izvedbo ukrepov za zagotavljanje uporabe jezika gluhoslepih in zagotavljanje tolmačenja za osebe z gluhoslepoto (ukrep 3.4). Na področju zagotavljanja enakopravnega dostopa do vzgoje in izobraževanja predvideva spodbujanje učenja jezika gluhoslepih, učenja jezika gluhoslepih kot izbirni predmet za vse v osnovnih in srednjih šolah ter spodbujanje učenja jezika gluhoslepih za zaposlene v javni upravi in pri izvajalcih javnih služb, ki v okviru svojega delovnega mesta komunicirajo s strankami oziroma uporabniki storitev (ukrep 4.14). Na področju zdravja in zdravstvenega varstva predvideva za namen zagotavljanja dostopa do ustrezne zdravstvene oskrbe zagotavljanje informacij in napotkov zdravstvene službe neposredno invalidom, na njim prilagojen način,

tolmačem slovenskega znakovnega jezika, tolmačem oseb z gluhoslepoto, osebnim asistentom, družinskim pomočnikom in neformalnim oskrbovalcem invalidov (ukrep 7.13).

Iz raziskave, ki jo je leta 2014 v 27 evropskih državah opravila Evropska zveza gluhoslepih (European Deafblind Network – EDBN), izhaja, da je ocenjeno število oseb z gluhoslepoto v Sloveniji 9.701, od tega 6.312 starejših od 65 let. Iz tega sledi, da se incidenca gluhoslepote bistveno poveča s starostjo, in sicer je pri starosti do 65 let povprečni delež gluhoslepih oseb 0,2 %, pri starosti nad 66 let pa 2 % populacije. Izpostaviti velja, da raziskava dokazuje strmo naraščanje prisotnosti gluhoslepote med posamezniki z visoko starostjo, kar pomeni celo 13 % med posamezniki, starejšimi od 90 let.¹ Kljub ocenam pa točnega podatka o številu oseb z gluhoslepoto v Sloveniji ni. Združenje gluhoslepih Slovenije DLAN (v nadaljevanju: Združenje DLAN) ima kot reprezentativna organizacija oseb z gluhoslepoto evidentiranih 140 oseb z gluhoslepoto. Pri tem opozarja, da to število nikakor ne odraža dejanskega števila, in sicer zaradi različnih dejavnikov, ki otežujejo identifikacijo oseb z gluhoslepoto. Te osebe so največkrat izolirane od širše družbe in se gibljejo zgolj znotraj zelo ozkega družbenega okolja, marsikdo pa je popolnoma izoliran.

Kot že navedeno, drugi odstavek 62.a člena Ustave določa, da svobodno uporabo in razvoj jezika gluhoslepih ureja zakon, prav to pa je podlaga, da se uporaba jezika gluhoslepih uredi kot zakonska materija na podoben način, kot je to že urejeno za slovenski znakovni jezik z Zakonom o uporabi slovenskega znakovnega jezika (Uradni list RS, št. 96/02). Ustava v 62.a členu določa, da zakon ureja svobodno uporabo in razvoj jezika gluhoslepih, s čimer zakonodajalcu prepušča podrobnejše urejanje svobodne uporabe in razvoja jezika gluhoslepih.

Jezik gluhoslepih (t. j. oseb s hkratno okvaro vida in sluha) je poseben jezik, ki se razlikuje od znakovnega jezika in temelji na dotiku, saj ta omogoča najbolj zanesljiv prenos informacij za osebe z gluhoslepoto. Jezik gluhoslepih temelji na dotiku in osebam z gluhoslepoto omogoča učenje, spoznavanje predmetov, sočloveka in pojmov. Jezik kot temelj identitete posameznika predstavlja osnovno sredstvo za vstopanje v odnose z drugimi ter za zadovoljevanje osnovnih človekovih potreb: potrebe po varnosti, sprejetosti in spoštovanju. Za razvoj jezikovne in sporazumevalne zmožnosti ljudi z gluhoslepoto je poleg kontinuirane strokovne obravnave od rojstva dalje nujna tudi zakonodajna zagotovitev pravice do rabe in razvoja jezika gluhoslepih ter pravice do tolmača za osebe z gluhoslepoto, ki izhaja iz samih temeljev prava človekovih pravic.

Opredelitev pravice do svobodne uporabe in razvoja jezika gluhoslepih z ureditvijo v zakonu ter ureditev primerne in dostopne tolmačenja, ki sta oba nujno potrebna, bosta osebam z gluhoslepoto zagotavljala temeljne človekove pravice, to je pravico do rabe jezika in izražanja, do individualne podpore in pomoči, ureditve statusa ter rabe storitev tolmača za osebe z gluhoslepoto. To jim bo omogočalo enakopravnejše sodelovanje in obravnavo v izobraževalnih procesih in zaposlovanju, vključevanje v vse sfere vsakdanjega življenja ter osebni razvoj.

Ustavna pravica do svobodne uporabe in razvoja jezika gluhoslepih je izraz ustavnega načela enakosti, ki posameznika varuje pred neutemeljenim razlikovanjem zgolj zaradi osebnih okoliščin, med katere spadata tudi jezik in invalidnost.

2. CILJI, NAČELA IN POGLAVITNE REŠITVE ZAKONA

2.1. Cilji

Cilj predloga zakona je uresničitev drugega odstavka 62.a člena Ustave, ki določa, da svobodno uporabo in razvoj jezika gluhoslepih ureja zakon. To je podlaga, da se uporaba jezika gluhoslepih uredi kot zakonska materija na podoben način, kot je to že urejeno za slovenski znakovni jezik z Zakonom o uporabi slovenskega znakovnega jezika.

¹ European Deafblind Indicators, Mapping opportunities for deafblind people across Europe: Government and voluntary sector responses to the growing issue of deafblindness in Europe, 2014, dostopno na: http://deafblindindicators.eu/wp-content/uploads/2016/06/1_1Final-report-Mapping-opportunities_0315.pdf, str. 17.

Cilj predloga zakona je opredelitev pravice do svobodne uporabe in razvoja jezika gluhoslepih in ureditev tolmačenja, ter s tem osebam z gluhoslepoto zagotavljati temeljne človekove pravice - pravico do rabe jezika in izražanja, do individualne podpore in pomoči pri komunikaciji, kar jim bo omogočalo enakopravnejše sodelovanje in obravnavo ter vključevanje v družbo in osebni razvoj.

2.2. Načela

Predlog zakona temelji na naslednjih načelih:

- načelo o enakih pravicah in temeljnih svoboščinah ne glede na osebne okoliščine,
- spoštovanje prirojenega dostojanstva, osebne samostojnosti, ki vključuje svobodo izbire, in neodvisnost posameznikov;
- nediskriminacija;
- polno in učinkovito sodelovanje in vključenost v družbo;
- spoštovanje različnosti in sprejemanje invalidov kot dela človekove raznolikosti in humanosti;
- enakost možnosti;
- dostopnost.

2.3. Poglavitne rešitve

S spremembo Ustave leta 2021 je Republika Slovenija postala prva država na svetu, ki je v Ustavo vpisala jezik gluhoslepih. Ustava v 62.a členu ureja znakovni jezik in jezik gluhoslepih, pri čemer v drugem odstavku izrecno določa, da svobodno uporabo in razvoj jezika gluhoslepih ureja zakon, kar je podlaga, da se uporaba jezika gluhoslepih uredi kot zakonska materija na podoben način, kot je to že urejeno za slovenski znakovni jezik z Zakonom o uporabi slovenskega znakovnega.

Predlog zakona ureja pravico oseb z gluhoslepoto uporabljati jezik gluhoslepih, pravico oseb z gluhoslepoto do informiranja v njim prilagojenih načinih sporazumevanja, obseg in način uveljavljanja pravice do tolmača za jezik gluhoslepih in do podporne osebe za delo z osebami z gluhoslepoto ter ostale pravice oseb z gluhoslepoto, vezane na uporabo jezika gluhoslepih, potrebnih za namen enakopravnega vključevanja oseb z gluhoslepoto v življenjsko in delovno okolje ter vse oblike družbenega življenja ob enakih pravicah in pogojih in z enakimi možnostmi enako kot drugi. Kot druge pravice, vezane na uporabo jezika gluhoslepih, zakon ureja še pravico do razvoja jezika gluhoslepih in pravico do učenja jezika gluhoslepih osebami z gluhoslepoto, ki se ne šolajo, staršem otrok z gluhoslepoto in osebnim asistentom, ki izvajajo osebno asistenco pri osebah z gluhoslepoto.

Jezik gluhoslepih, kot je definiran v 2. členu predloga zakona, je jezik, ki ga za sporazumevanje uporabljajo osebe z gluhoslepoto in temelji zlasti na dotiku in drugih individualno prilagojenih načinih sporazumevanja, ki osebami z gluhoslepoto omogoča prenos informacij. Definicija jezika gluhoslepih je široka, saj so tudi značilnosti okvar oseb z gluhoslepoto popolnoma različne (različna stopnja okvare vida in sluha in morebitni ostanki posameznega čuta), ravno zato so tudi načini sporazumevanja oblikovani povsem individualno ob upoštevanju različnih dejavnikov (čas nastanka gluhoslepote ipd.).

Definicija gluhoslepote je opredeljena v 3. členu predloga zakona. Oseba z gluhoslepoto je oseba s samostojno obliko invalidnosti, gluhoslepoto, ki pomeni hkratno okvaro vida in sluha, ki je tako resna, da se okvarjeni čuti ne morejo medsebojno nadomeščati, pri kateri:

- je na podlagi medicinske ocene ugotovljena najmanj 50 odstotna izguba sluha po Fowlerju in prva do vključno peta kategorija slepote in slabovidnosti in
- je na podlagi funkcionalne ocene sluha in vida ugotovljena hkratna okvara vida in sluha, ki onemogoča medsebojno kompenziranje okvarjenih čutov.

Gluhoslepota je torej opredeljena kot samostojna invalidnost, ki pomeni hkratno okvaro vida in sluha, ki je tako resna, da se okvarjeni čuti ne morejo medsebojno nadomeščati.

Definicija gluhoslepote je kombinirana, pri določitvi gluhoslepote se uporabljata medicinski model gluhoslepote in funkcionalni model gluhoslepote.

Oseba mora najprej izpolnjevati medicinske kriterije, da je ugotovljena najmanj 50 odstotna izguba sluha po Fowlerju in prva do vključno peta kategorija slepote in slabovidnosti. V kolikor izpolnjuje medicinske

kriterije, se ugotavlja ali je na podlagi funkcionalne ocene sluha in vida ugotovljena hkratna okvara vida in sluha, ki onemogoča medsebojno kompenziranje okvarjenih čutov.

Do sedaj se je v Republiki Sloveniji uporabljal izključno medicinski model gluhoslepote npr. v Seznamu telesnih okvar, ki je Priloga 1 Odredbe o določitvi vrst in stopenj telesnih okvar je gluhoslepota opredeljena kot 1. do 5. kategorijo slabovidnosti in obojestransko izgubo sluha 50 % in več po Fowler – Sabinu. Podobno tudi v ZSVI, ZIMI, ZOA.

Predlog zakona v 7. členu opredeljuje pravico oseb z gluhoslepoto, da uporabljajo svoj jezik, to je jezik gluhoslepih tako pred državnimi institucijami, kakor tudi v vseh drugih življenjskih situacijah, v katerih bi jim gluhoslepota pomenila oviro pri zadovoljevanju njihovih potreb. Ureditev je smiselno enaka, kot je že uveljavljeno za gluhe osebe kot pravica uporabe slovenskega znakovnega jezika. Osebe z gluhoslepoto uresničujejo pravico do uporabe jezika gluhoslepih pred državnimi institucijami na način, da uveljavljajo pravico do tolmača za jezik gluhoslepih (enako kot gluhi). Pravico do uporabe jezika gluhoslepih v življenjskih situacijah, povezanih s komunikacijo, pa lahko oseba z gluhoslepoto uveljavlja s pomočjo podporne osebe.

Pri izvajanju storitev javne službe se lahko na podlagi izdelanega individualiziranega načrta osebi z gluhoslepoto omogoči sporazumevanje na drugačen, njej sprejemljiv način. Pri pripravi individualiziranega načrta mora sodelovati združenje tolmačev za jezik gluhoslepih in podpornih oseb za delo z osebami z gluhoslepoto iz 23. člena predloga zakona.

Konkretneje je pravica do tolmača pred javnimi institucijami opredeljena v 8. členu predloga zakona. Določena je obveznost državnih organov, organov lokalne samouprave, izvajalcev javnih pooblastil oziroma izvajalcev javnih služb, da zagotovijo tolmača za jezik gluhoslepih po uradni dolžnosti ali na zahtevo osebe z gluhoslepoto po uradni dolžnosti takoj ko oseba predloži dokazilo iz katerega izhaja, da ima pravice po tem zakonu. Oseba z gluhoslepoto lahko uveljavlja pravice za tolmačenje slovenskega govornega jezika v jezik gluhoslepih ter individualno prilagojene načine sporazumevanja, glede na izkoristek vida in sluha osebe z gluhoslepoto in tolmačenje jezika gluhoslepih v slovenski govorni jezik. Na območjih, kjer živita italijanska ali madžarska narodna skupnost se uporabi tudi tolmačenje v in iz govornih ali znakovnih jezikov narodnih skupnosti v jezik gluhoslepih (slovenski, madžarski ali italijanski). Enako kot pri uporabi znakovnega jezika morajo sredstva za kritje stroškov tolmača v finančnih načrtih zagotavljati javne institucije.

Tolmač je oseba, ki osebi z gluhoslepoto tolmači slovenski govorni jezik v jezik gluhoslepih ter v individualno prilagojene načine sporazumevanja, glede na izkoristek vida in sluha osebe z gluhoslepoto oziroma tolmači iz jezika gluhoslepih v slovenski govorni jezik (4. člen predloga zakona). Delo tolmača lahko opravlja polnoletna oseba, ki je pridobila dodatno kvalifikacijo tolmač, skladno s slovenskim ogrođjem kvalifikacij in je vpisana v register tolmačev za jezik gluhoslepih, ki ga vodi ministrstvo, pristojno za invalidsko varstvo.

Oseba z gluhoslepoto ima pravico do podporne osebe v življenjskih situacijah povezanih s komunikacijo, v katerih bi ji gluhoslepota pomenila oviro pri zadovoljevanju njenih potreb (9. člen predloga zakona). Kdaj oseba z gluhoslepoto želi pomoč podporne osebe pri komunikaciji, je prosta izbira osebe z gluhoslepoto, vendar je obseg pravice do podporne osebe omejen na največ 360 ur letno. Podporna oseba ni osebni asistent osebe z gluhoslepoto in je namenjena izključno komunikaciji. Osebna asistenca se namreč ne izključuje s pravico do podporne osebe. O pravici do podporne osebe odloča center za socialno delo na podlagi mnenja invalidske komisije. Pravico do podporne osebe, osebe z gluhoslepoto uveljavljajo pri združenju tolmačev za jezik gluhoslepih in podpornih oseb. Delo podporne osebe plača oseba z gluhoslepoto z vavčerjem, ki ga izda center za socialno delo na podlagi odločbe, da je osebi z gluhoslepoto priznana pravica do podporne osebe. Plačilo stroškov podporne osebe se krije iz proračuna Republike Slovenije.

Delo podporne osebe lahko opravlja polnoletna oseba, ki je pridobila dodatno kvalifikacijo specialist za delo z osebami z gluhoslepoto, skladno s slovenskim ogrođjem kvalifikacij in je enako kot tolmač, vpisana v register podpornih oseb, ki ga vodi ministrstvo, pristojno za invalidsko varstvo.

Predlog zakona tudi določa, da imajo osebe z gluhoslepoto pravico do razvoja in ohranjanja jezika gluhoslepih (11. člen predloga zakona). Razvoj jezika gluhoslepih pomeni zlasti razvoj novih načinov sporazumevanja z osebami z gluhoslepoto, zagotavljanje temeljnih jezikovnih virov, tehnologije in didaktičnih gradiv, ki so prilagojeni potrebam oseb z gluhoslepoto, usposabljanje svojcev za uporabo prilagojenih načinov sporazumevanja z osebami z gluhoslepoto, zagotavljanje usposabljanja učiteljic in učiteljev, vzgojiteljic in vzgojiteljev ter drugih zaposlenih oseb, ki v različnih ustanovah delajo ali se srečujejo z osebami z gluhoslepoto, za uporabo prilagojenih načinov sporazumevanja pri učenkah in učencih ter drugih osebah z gluhoslepoto. Ministrstvo pristojno za invalidsko varstvo, izobraževanje, visoko šolstvo, zdravje in kulturo za namen zagotavljanja razvoja jezika gluhoslepih razpisujejo letne in večletne programe in projekte.

Predlog zakona omogoča tudi brezplačno učenje jezika gluhoslepih oseb oziroma drugih prilagojenih načinov sporazumevanja in sicer za osebe z gluhoslepoto, ki se ne šolajo, saj učenje jezika gluhoslepih predstavlja predpogoj za uresničevanje pravice do uporabe in razvoja jezika gluhoslepih in uresničevanje drugih ustavnih in zakonskih pravic. Predvideno je tudi brezplačno učenje jezika gluhoslepih za starše otrok z gluhoslepoto in ostale osebe, ki živijo v istem gospodinjstvu z osebo z gluhoslepoto in osebnih asistentov osebe z gluhoslepoto, ki jih imajo na podlagi priznane pravice do osebne asistencije skladno z zakonom o osebni asistenci.

Predlog zakona v 23. členu kot panožno združenje tolmačev in podpornih oseb, po zgledu združenja tolmačev slovenskega znakovnega jezika opredeljuje združenje tolmačev za jezik gluhoslepih in podpornih oseb za delo z osebami z gluhoslepoto. Združenje je nepridobitna pravna oseba zasebnega prava. Združenje na podlagi javnega razpisa izbere minister, pristojen za invalidsko varstvo za dobo 10 let.

Združenje opravlja naslednje naloge:

1. izvaja usposabljanje za tolmače in podporne osebe;
2. usposablja osebe z gluhoslepoto za uporabo jezika gluhoslepih in drugih načinov sporazumevanja;
3. predlaga tarifo za plačilo stroškov in nagrad tolmačev in podpornih oseb;
4. vodi listo tolmačev in podpornih oseb;
5. zagotavlja pokrivanje potreb po tolmačih in podpornih osebah na ozemlju celotne države;
6. sodeluje v strokovnih komisijah iz 26. člena tega zakona;
7. sodeluje v Svetu za jezik gluhoslepih;
8. razvija jezik gluhoslepih;
9. koordinira delo tolmačev in podpornih oseb;
10. vodi evidenco opravljenih storitev tolmačenja in storitev podpornih oseb;
11. organizira in izvaja učenje jezika gluhoslepih za osebe iz 12. člena tega zakona;
12. sprejme pravilnik o disciplinski odgovornosti tolmačev in podpornih oseb ter rešuje ugovore iz 21. člena tega zakona.

Naloge iz 2., 3., 4., 5., 6., 7., 9., 10., 11. in 12. točke izvaja združenje kot javna pooblastila. Za izvajanje javnih pooblastil se zagotavljajo sredstva v proračunu Republike Slovenije in se združenju nakazujejo na podlagi vsakoletne pogodbe, sklenjene med združenjem in ministrstvom, pristojnim za invalidsko varstvo.

Postopek uveljavljanja pravic oseb z gluhoslepoto ureja III. poglavje predloga zakona. Vlagatelj ali njegov zakoniti zastopnik vloži vlogo za na krajevno pristojnem centru za socialno delo. Center za socialno delo preveri, ali je vloga popolna. Če je popolna, pridobi center za socialno delo mnenje invalidske komisije pri Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije. Za odločanje o pravicah po tem zakonu je določena pristojnost invalidske komisije ZPIZ. Center za socialno delo izda odločbo o pravicah po tem zakonu na podlagi medicinske in funkcionalne ocene gluhoslepote invalidske komisije. Zoper odločbo centra je dovoljena pritožba, ki jo kot drugostopenjski organ rešuje ministrstvo, pristojno za invalidsko varstvo. Ministrstvo v postopku reševanja pritožbe lahko invalidsko komisijo zaprosi za novo mnenje. Za potrebe uveljavljanja pravice po tem zakonu (npr. pravice do tolmača v

postopkih pred javnimi institucijami) center za socialno delo osebam z gluhoslepoto skupaj z odločbo izda izkaznico. Ureditev je prevzeta iz Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika, kjer na podlagi izkaznice posamezniki uveljavljajo pravice glede uporabe slovenskega znakovnega jezika. Center za socialno delo osebi z gluhoslepoto, ki ji je priznana pravica do podporne osebe, izda tudi vavčerje, s katerimi oseba z gluhoslepoto plača storitve podporni osebi. Število vavčerjev, ki jih center za socialno delo izda osebi z gluhoslepoto, je odvisno od priznanega obsega ur pravice do podporne osebe, s tem, da bo 1 vavčer pomenil 1 uro pravice do podporne osebe.

Predlog zakona v 27. členu opredeljuje sestavo, naloge, način dela in financiranje invalidske komisije. Invalidska komisija izdela mnenje o upravičenosti do pridobitve pravic do tolmača in do pravice do podporne osebe. Skladno z definicijo gluhoslepote iz 3. člena predloga zakona se za odločanje o tem, kdo je oseba z gluhoslepoto in katere pravice se ji priznajo, uporablja kombinirana medicinsko-funkcionalna definicija gluhoslepote. Invalidska komisija najprej preveri, če vlagatelj izpolnjuje pogoje iz prve alineje prvega odstavka 3. člena predloga zakona, to je medicinski kriterij (ugotovljena najmanj 50 odstotna izguba sluha po Fowlerju in prvo do vključno peto kategorijo slepote in slabovidnosti). V primeru, da te pogoje vlagatelj izpolnjuje, opravi funkcionalno oceno gluhoslepote. Invalidska komisija v primerih, ko odloča o pravici do podporne osebe, določi tudi obseg ur pravice do podporne osebe v okviru določenega števila ur iz 9. člena predloga zakona, to je največ 360 ur na leto. Obseg ur pravice do podporne osebe bo invalidska komisija za vsako osebo z gluhoslepoto določila individualno.

Invalidsko komisijo sestavljajo najmanj trije člani, in sicer zdravnika ustrezne specialnosti ter predstavnik združenja. Pri obravnavi je lahko prisoten tolmač za jezik gluhoslepih. Invalidska komisija pri izdelavi funkcionalne ocene sluha in vida upošteva zlasti sposobnost komunikacije osebe z gluhoslepoto, sposobnost samostojnega gibanja v okolici, zdravstveni status in druge okoliščine, ki vplivajo na slušno in vidno zaznavanje sveta posameznika. Funkcionalno oceno invalidska komisija izdela na podlagi izvida pristojnih zdravnikov, na podlagi osebne razgovora z vlagateljem in njegovim zakonitim zastopnikom ali skrbnikom, če ga vlagatelj ima, ter na podlagi opazovanja.

Delovanje invalidske komisije se financira iz državnega proračuna.

Določba petega odstavka 24. člena predloga zakona določa, da se vsakih pet let po uradni dolžnosti izvede ponovna ocena upravičenosti do pravic po tem zakonu. Peti odstavek torej določa, da pravice oseb z gluhoslepoto po tem zakonu niso trajne, ampak se njihova upravičenost preverja po uradni dolžnosti vsakih pet let.

Predlog zakona po zgledu Sveta za slovenski znakovni jezik za zagotavljanje razvoja jezika gluhoslepih in kot strokovno pomoč pri sprejemanju odločitev s področja oseb z gluhoslepoto kot posvetovalno telo predvideva ustanovitev Sveta za jezik gluhoslepih v 28. členu predloga zakona. Svet imenuje Vlada Republike Slovenije, in sicer dva člana na predlog reprezentativnih invalidskih organizacij za področje gluhoslepote, pri čemer mora biti vsaj en član oseba z gluhoslepoto, dva člana predlaga združenje tolmačev za jezik gluhoslepih in podpornih oseb, vsaka od univerz po enega člana in po enega člana ministrstvo, pristojno za invalidsko varstvo, ministrstvo pristojno za izobraževanje, ministrstvo pristojno za visoko šolstvo, ministrstvo za zdravje in ministrstvo pristojno za kulturo. Iz sestave sveta izhaja, da je svet organ, v njem pa sodelujejo tudi predstavniki oseb z gluhoslepoto (reprezentativne invalidske organizacije) in predstavniki združenja kot panožne organizacije tolmačev in podpornih oseb.

Predlog zakona opredeljuje tudi vodenje evidenc in zbiranje podatkov.

V prehodnih in končnih določbah pa predlog zakona opredeljuje roke za sprejem podzakonskih aktov, imenovanje invalidske komisije in vzpostavitev evidenc.

Pomembna je prehodna določba, na podlagi katere se izključujejo pravice po tem zakonu in pravice po Zakonu o uporabi slovenskega znakovnega jezika.

3. OCENA FINANČNIH POSLEDIC PREDLOGA ZAKONA ZA DRŽAVNI PRORAČUN IN DRUGA JAVNOFINANČNA SREDSTVA

Z raziskavo Evropske zveze gluhoslepih leta 2014 v 27. evropskih državah, katere podatke navaja tudi Združenje gluhoslepih Slovenije DLAN, je ocenjeno, da je v Sloveniji predvidoma 9.700 oseb z gluhoslepoto, od tega 6.310 starejših od 65 let, mlajših od 65 let je torej približno 3.390. Za oceno finančnih posledic se predvideva cca. 2.000 oseb z gluhoslepoto, ki bodo uveljavljale pravice skladno s predlogom zakona.

Stroški:

1. Tolmači za jezik gluhoslepih

Tolmače gluhoslepi lahko uporabljajo v postopkih pred vsemi javnimi institucijami.

Stroški se krijejo iz proračunov posameznih institucij.

2. Podporne osebe

Če bi 2.000 oseb z gluhoslepoto uveljavljalo pravico do podporne osebe 360 ur letno, bi bilo to:

2.000 gluhoslepih oseb X 360 ur letno = 720.000 ur podporne osebe.

Če bi znašala cena ure podporne osebe 20 EUR, bi letni stroški znašali cca. 14,4 MIO EUR.

3. Učenje jezika gluhoslepih za osebne asistente

Približno 50 oseb z gluhoslepoto ima osebno asistenco v povprečju 80 ur tedensko, kar pomeni 2 osebna asistenta.

60 urni tečaj za osebne asistente = 400 EUR na osebo.

Skupni strošek 50 osebnih asistentov X 400 EUR tečaj = skupaj 20.000 EUR.

4. Učenje jezika gluhoslepih za:

- Osebe z gluhoslepoto, ki se ne šolajo,
- starši otrok z gluhoslepoto in osebe, ki prebivajo v istem gospodinjstvu z osebami z gluhoslepoto.

2.000 oseb z gluhoslepoto X 1 družinski član X 400 EUR tečaj = skupaj 800.000 EUR.

5. Delo invalidske komisije (izdelava mnenj):

2.000 izdelanih mnenj X 140 EUR cena izdelave mnenja = skupaj cca. 280.000 EUR.

SKUPNI STROŠEK: 15.500.000,00 EUR

Za izvedbo zakona se predvideva približno 15,5 MIO EUR javnih finančnih sredstev proračuna Republike Slovenije.

4. NAVEDBA, DA SO SREDSTVA ZA IZVAJANJE ZAKONA V DRŽAVNEM PRORAČUNU ZAGOTOVLJENA, ČE PREDLOG ZAKONA PREDVIDEVA PORABO PRORAČUNSKIH SREDSTEV V OBDOBJU, ZA KATERO JE BIL DRŽAVNI PRORAČUN ŽE SPREJET

Sredstva za izvajanje predloga zakona o uporabi jezika gluhoslepih v proračunu Republike Slovenije še niso predvidena.

5. PRIKAZ UREDITVE V DRUGIH PRAVNIH SISTEMIH

Švedska

Na Švedskem sledijo nordijski definiciji gluhoslepote, po kateri je gluhoslepota kombinacija okvare vida in okvare sluha, ki je tako huda, da eno čutilo ne more nadomestiti drugega.

Švedska nima posebnega zakona, ki bi osebam z gluhoslepoto priznaval posebne pravice. Švedska zakonodaja temelji na individualnem ocenjevanju. Zakonodaja mora zagotoviti, da ima vsakdo možnost sodelovati v družbi.

Zakon o podpori in storitvah za določene oblike invalidnosti daje pravice ljudem s težjo invalidnostjo.

Ni določeno za katere okvare, temelji na oceni potreb. Do pred nekaj leti so bile osebe z gluhoslepoto skoraj vedno ocenjene kot ciljna skupina zakona. V zadnjih letih so se pogoji zaostрили. Obstajajo osebe z gluhoslepoto, ki imajo osebno asistenco in osebe, ki osebne asistence niso dobile. Namesto tega

dobijo spremstvo. Če je oseba gluhoslepa s pridruženimi okvarami, bo skoraj vedno ocenjena, da spada v ciljno skupino zakona.

Osebe z gluhoslepoto imajo pravico do tolmača na sestankih ali ob obisku bolnišnice.

Točnih statističnih podatkov o gluhoslepih osebah ni, ocena se giblje med približno 2000 do 30.000 gluhoslepih oseb.

Finska

Na Finskem se uporablja nordijska definicija gluhoslepote iz leta 2011.

Točnih statističnih podatkov ne vodijo. V finskem registru okvare vida, je približno 1200 ljudi z izgubo sluha. Finsko združenje gluhoslepih združuje približno 900 ljudi z okvaro vida in sluha.

Na Finskem so vse osebe z okvaro sluha upravičene do storitev tolmačenja, ki jih zagotavlja Finski zavod za socialno zavarovanje. Za stranke, ki so gluhoslepe, storitev tolmačenja poleg prevajanja vključuje tudi vodenje in opis okolja. Storitve tolmačenja je zagotovljena v obsegu 360 ur na leto in – če to stranki ni dovolj – se lahko na zahtevo odobrijo dodatne ure, vse ure pa so za brezplačne. Za gluhoslepe veljata tudi Zakon o znakovnem jeziku in Zakon o storitvah tolmačenja.

Nizozemska

Uradne definicije gluhoslepote ni. Po vsej državi se uporablja: "z izgubo sluha 35 decibelov ali več in ostrino vida 0,30 ali manj in/ali vidnim poljem 30° ali manj".

Ocenjujejo, da je na Nizozemskem med 80.000 in 85.000 gluhoslepih oseb.

Osebe z gluhoslepoto imajo samo pravico do uporabe tolmača in to več ur kot gluhe osebe. Vsaka gluhoslepa oseba ima pravico do uporabe tolmača 168 ur na leto (oz. po meri), gluha oseba pa le 30 ur na leto.

Jezik gluhoslepih ni zakonsko urejen.

Danska

Tudi Danska uporablja nordijsko definicijo gluhoslepote iz leta 1980. Na Danskem je gluhoslepota prepoznana kot specifična oblika invalidnosti, ki je ločena od gluhotote in slepote. Gluhoslepota namreč omejuje aktivnosti in preprečuje celovito vključevanje v družbo, pri čemer vpliva na družbeno življenje, sporazumevanje, dostop do informacij, orientacijo in varno ter prosto gibanje prizadetih oseb. Ugotavlja se na individualni ravni, na podlagi funkcionalnih kriterijev. Posledično tudi v relevantnih zakonih pojem gluhoslepote ni natančno in deterministično opredeljen, temveč je funkcionalna gluhoslepota razumljena kot stanje, ki povzroča hude komunikacijske ovire in zelo velike potrebe po spremljanju. V skladu s tem gluhoslepota (in osebe z gluhoslepoto) nima posebnega pravnega položaja, ki bi se razlikoval od položaja drugih invalidnosti (in invalidov). Na Danskem ne obstaja celovit zakonski akt, ki bi urejal status oseb z gluhoslepoto. Osebe z gluhoslepoto uživajo pravice in so upravičene do dodatkov in storitev, ki pripadajo tudi drugim skupinam invalidov, obenem pa uživajo tudi nekatere izključne pravice.

Belgija

Nacionalne opredelitve gluhoslepote ni.

Državne statistike o številu gluhoslepih ne vodijo.

Pobude in programi obstajajo predvsem na regionalni ravni. Na primer: v flamski skupnosti so lahko gluhoslepe osebe upravičene do 220 ur tolmača na leto za zasebne nastavitve.

Jezik gluhoslepih ni zakonsko urejen.

Hrvaška

Na podlagi Zakon o enotnem izvedenskem organu je Hrvaška leta 2017 sprejela Uredbo o izvedenskih metodologijah. Sestavni del te Uredbe je Seznam resnosti in vrst invalidnosti – motenj funkcionalnih sposobnosti. (Podobno kot v Sloveniji seznam telesnih okvar.)

V skladu z Uredbo se gluhoslepota uvršča v 3. in 4. stopnjo resnosti (obstajajo 4 stopnje).

Republika Hrvaška je leta 2015 sprejela Zakon o hrvaškem znakovnem jeziku in drugih komunikacijskih sistemih gluhih in gluhoslepih oseb v Republiki Hrvaški. Ta zakon predpisuje pravico gluhih in gluhoslepih oseb ter drugih oseb s komunikacijskimi težavami do uporabe, informiranja in izobraževanja v hrvaškem znakovnem jeziku in drugih komunikacijskih sistemih, ki ustrezajo njihovim

individualnim potrebam, z namenom izenačevanja dostopa do socialnih, ekonomskih in kulturno okolje ter omogoča enakopravno uresničevanje vseh človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Poleg hrvaškega znakovnega jezika zakon priznava tudi prilagojeni hrvaški znakovni jezik, ki ga uporabljajo gluhoslepe osebe.

Na podlagi Zakona o osebni asistenci imajo osebe z gluhoslepoto pravico do komunikacijskega posrednika za gluhoslepe osebe. Gre za fizično osebo, zaposleno pri izvajalcu storitev OA, ki ima ustrezne veščine, znanja in sposobnosti uporabe hrvaškega znakovnega jezika in njegovih prilagoditev ter drugih komunikacijskih sistemov, ki jih uporabljajo gluhoslepe osebe, ter ima dodatna znanja in veščine za opisovanje okolja in zagotavljanje podpore pri gibanju gluhoslepim osebam.

Pravico do storitve OA komunikacijskega posrednika za gluhoslepe osebe bo pridobila gluhoslepa oseba, ki je dopolnila 18 let in ima ugotovljeno tretjo ali četrto stopnjo invalidnosti-funkcionalne sposobnosti po predpisih o izvedenstvu in metodologiji izvedenstva ter ima status invalida v skladu z zakonom, ki ureja register invalidov.

Španija

Definicija gluhoslepote je urejena v Zakonu 27/2007 iz leta 2007, ki priznava španske znakovne jezike in ureja načine podpore za komunikacijo gluhih, naglušnih in gluhoslepih oseb:

- oseba z gluhoslepoto je oseba s kombinirano okvaro vida in sluha, kar ovira njen dostop do informacij, komunikacijo in mobilnost. Ta invalidnost resno vpliva na vsakodnevne spretnosti, potrebne za minimalno avtonomno življenje, zahteva specializirane storitve, osebje, ki je posebej usposobljeno za njihovo nego, in posebne metode komunikacije.

Kraljevi odlok 888/2022 z dne 18. oktobra, določa postopek za priznavanje in kvalifikacijo stopnje invalidnosti, ureja posebno oceno gluhoslepote.

Pripravlja se pravilnik za implementacijo zakona, v katerem je poseben del namenjen ureditvi gluhoslepote, ki v 27. členu določa, da gluhoslepota za namene določb pravilnika razume kot edinstvena invalidnost s svojo lastno entiteto, ki je posledica kombinacije dveh senzoričnih okvar, slušne in vidne, ki pri gluhoslepih ustvarja edinstvene komunikacijske ovire ter specifične in heterogene potrebe, kar pomeni, da uporabljajo, izmenično ali hkrati, španski znakovni jezik, Braillovo pisavo in različne alternativne komunikacijske podpore, s specializiranimi komunikacijskimi in spremljevalnimi storitvami, ki jih zagotavlja osebje, ki je posebej usposobljeno za njihovo oskrbo za obvladovanje vsakodnevnih življenjskih dejavnosti.

Glede na poročilo Inštituta za starejše in socialne storitve je v Španiji 1.024 gluhoslepih oseb.

Gluhoslepi so lahko izmenično ali sočasno uporabniki španskega znakovnega jezika, Braillove pisave in različnih ustnih, dopolnilnih in alternativnih sredstev komunikacijske podpore, s posebnimi komunikacijskimi in spremljevalnimi storitvami, ki jih zagotavlja posebej usposobljeno osebje.

6. PRESOJA POSLEDIC, KI JIH BO IMEL SPREJEM ZAKONA

6.1 Presoja administrativnih posledic

a) v postopkih oziroma poslovanju javne uprave ali pravosodnih organov:

Predlog zakona zavezuje državne organe, da osebam z gluhoslepoto v postopkih pred njimi zagotovijo tolmača za jezik gluhoslepih.

b) pri obveznostih strank do javne uprave ali pravosodnih organov:

Predlog zakona nima posledic pri obveznosti strank do javne uprave ali pravosodnih organov.

6.2 Presoja posledic za okolje, vključno s prostorskimi in varstvenimi vidiki, in sicer za:

Predlog zakona nima posledic za okolje.

6.3 Presoja posledic za gospodarstvo, in sicer za:

Predlog zakona nima posledic za gospodarstvo.

6.4 Presoja posledic za socialno področje, in sicer za:

Predlog zakona lahko posredno vpliva na izboljšanje socialnega položaja oseb z gluhoslepoto.

6.5 Presoja posledic za dokumente razvojnega načrtovanja, in sicer za:

Predlog zakona nima posledic za dokumente razvojnega načrtovanja.

6.6 Presoja posledic za druga področja

Predlog zakona lahko posredno vpliva na izboljšanje položaja oseb z gluhoslepoto na drugih področjih (kultura, izobraževanje itd.)

6.7 Izvajanje sprejetega predpisa:

Predstavitev sprejetega zakona:

Spremljanje izvajanja sprejetega predpisa:

6.8 Druge pomembne okoliščine v zvezi z vprašanji, ki jih ureja predlog zakona

7. PRIKAZ SODELOVANJA JAVNOSTI PRI PRIPRAVI PREDLOGA ZAKONA:

Predlog zakona je bil objavljen na e-demokraciji. Javna obravnava je trajala od

8. PODATEK O ZUNANJEM STROKOVNJAKU OZIROMA PRAVNI OSEBI, KI JE SODELOVALA PRI PRIPRAVI PREDLOGA ZAKONA IN ZNESKU PLAČILA ZA TA NAMEN:

Pri pripravi zakona zunanji sodelavci niso sodelovali.

9. NAVEDBA, KATERI PREDSTAVNIKI PREDLAGATELJA BODO SODELOVALI PRI DELU DRŽAVNEGA ZBORA IN DELOVNIH TELES

Pri delu Državnega zbora Republike Slovenije bodo sodelovali:

- Luka Mesec, minister za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
- Igor Feketija, državni sekretar na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
- Mag. Andrejka Znoj, generalna direktorica Direktorata za invalide na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti
- Tanja Dular, sekretarka na Direktorata za invalide na Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.

II. BESEDILO ČLENOV

I. SPLOŠNE DOLOČBE

1. člen (vsebina in namen zakona)

(1) Ta zakon ureja pravico oseb z gluhoslepoto uporabljati jezik gluhoslepih, pravico oseb z gluhoslepoto do informiranja v njim prilagojenih načinih sporazumevanja, obseg in način uveljavljanja pravice do tolmača za jezik gluhoslepih (v nadaljnjem besedilu: tolmač) in do podporne osebe za delo z osebami z gluhoslepoto (v nadaljnjem besedilu: podporna oseba) ter ostale pravice oseb z gluhoslepoto, vezane na uporabo jezika gluhoslepih, potrebnih za namen enakopravnega vključevanja oseb z gluhoslepoto v življenjsko in delovno okolje ter vse oblike družbenega življenja.

(2) Osebe z gluhoslepoto uveljavljajo pravico po tem zakonu razen, če drug zakon ne določa drugače.

2. člen (jezik gluhoslepih)

Jezik oseb z gluhoslepoto je jezik, ki ga za sporazumevanje uporabljajo osebe z gluhoslepoto in temelji zlasti na dotiku in drugih individualno prilagojenih načinih sporazumevanja, kar osebami z gluhoslepoto omogoča prenos informacij iz in v okolje.

3. člen (oseba z gluhoslepoto)

Oseba z gluhoslepoto je oseba s samostojno obliko invalidnosti, gluhoslepoto, ki pomeni hkratno okvaro vida in sluha, ki je tako resna, da se okvarjeni čuti ne morejo medsebojno nadomeščati, pri kateri je na podlagi:

- medicinske ocene ugotovljena najmanj 50 odstotna izguba sluha po Fowlerju in prva do vključno peta kategorija slepote in slabovidnosti in
- funkcionalne ocene sluha in vida ugotovljena hkratna okvara vida in sluha, ki onemogoča medsebojno kompenziranje okvarjenih čutov.

4. člen (tolmač)

Tolmač je oseba, ki osebi z gluhoslepoto tolmači slovenski govorni jezik v jezik gluhoslepih ter v individualno prilagojene načine sporazumevanja, glede na izkoristek vida in sluha osebe z gluhoslepoto oziroma tolmači iz jezika gluhoslepih v slovenski govorni jezik.

5. člen (podporna oseba)

Podporna oseba je oseba, ki osebi z gluhoslepoto omogoča enakopravno vključevanje v družbo na način, da jo spremlja v življenjskih situacijah, povezanih s komunikacijo, v katerih bi ji gluhoslepota pomenila oviro ter osebi z gluhoslepoto preko uporabe jezika gluhoslepih ter ostalih individualno prilagojenih načinov sporazumevanja, glede na izkoristek vida in sluha, omogoča komunikacijo ter prosto in varno gibanje.

6. člen (uporaba zakona, ki ureja splošni upravni postopek)

(1) V postopku uveljavljanja pravic iz tega zakona se uporabljajo določbe zakona, ki ureja splošni upravni postopek, če posamezna vprašanja v tem zakonu niso urejena drugače.

(2) Dokumenti in dejanja za uveljavljanje pravic po tem zakonu so takse prosta.

II. PRAVICE OSEB Z GLUHOSLEPOTO

7. člen

(pravica uporabe jezika gluhoslepih)

(1) Oseba z gluhoslepoto ima pravico uporabljati jezik gluhoslepih v postopkih pred državnimi organi, organi lokalne samouprave, izvajalci javnih pooblastil oziroma izvajalci javne službe.

(2) Oseba z gluhoslepoto ima pravico uporabljati jezik gluhoslepih tudi v vseh drugih življenjskih situacijah, v katerih bi ji gluhoslepota pomenila oviro pri zadovoljevanju njenih potreb.

(3) Oseba z gluhoslepoto ima pravico biti informirana v njej prilagojenih načinih sporazumevanja v skladu s posebnimi predpisi.

(4) Pravica iz prvega odstavka tega člena se uresničuje z uveljavljanjem pravice do tolmača, pravica iz drugega odstavka tega člena pa se uresničuje z uveljavljanjem pravice do podporne osebe.

(5) Pri izvajanju storitev javne službe se lahko na podlagi izdelanega individualiziranega načrta osebi z gluhoslepoto omogoči sporazumevanje v njej prilagojenih načinih sporazumevanja, ki osebi z gluhoslepoto omogočijo enakopravno sodelovanje ali na drugačen način, ki je sprejemljiv za osebo z gluhoslepoto. Pri pripravi individualiziranega načrta mora sodelovati združenje tolmačev in podpornih oseb za jezik gluhoslepih (v nadaljnjem besedilu: združenje).

8. člen

(pravica do tolmača pred javnimi institucijami)

(1) Državni organi, organi lokale samouprave, izvajalci javnih pooblastil oziroma izvajalci javne službe so dolžni zagotoviti osebi z gluhoslepoto tolmača na zahtevo osebe z gluhoslepoto ali po uradni dolžnosti takoj, ko oseba z gluhoslepoto predloži na vpogled dokument, iz katerega izhaja, da ima pravice po tem zakonu.

(2) Oseba z gluhoslepoto lahko uveljavlja pravice po tem zakonu za tolmačenje slovenskega govornega jezika v jezik gluhoslepih ter individualno prilagojene načine sporazumevanja, glede na izkoristek vida in sluha osebe z gluhoslepoto, in tolmačenje iz jezika gluhoslepih v slovenski govorni jezik.

(3) Na območjih, kjer živi italijanska ali madžarska narodna skupnost, lahko oseba z gluhoslepoto pri organih iz prvega odstavka tega člena uveljavlja tudi tolmačenje italijanskega ali madžarskega govornega jezika v jezik gluhoslepih ter individualno prilagojene načine sporazumevanja, glede na izkoristek vida in sluha osebe z gluhoslepoto, in tolmačenje iz jezika gluhoslepih v govorni italijanski ali madžarski jezik.

(4) Pravica do tolmača se uveljavlja v obsegu in na način, ki omogoča uveljavljanje po načelu enake dostopnosti.

(5) Plačilo stroškov tolmača za jezik gluhoslepih iz prvega odstavka tega člena in prejšnjega odstavka zagotovijo državni organi, organi lokalne samouprave, izvajalci javnih pooblastil in izvajalci javne službe v letnih finančnih načrtih.

9. člen
(pravica do podporne osebe)

(1) Oseba z gluhoslepoto ima pravico do podporne osebe v življenjskih situacijah, povezanih s komunikacijo, v katerih bi gluhoslepota povzročala oviro pri zadovoljevanju njenih potreb.

(2) Pravico do podporne osebe lahko oseba z gluhoslepoto uveljavlja največ v obsegu največ do 360 ur letno.

(3) O pravici do podporne osebe odloča center za socialno delo na podlagi mnenja invalidske komisije iz 27. člena tega zakona.

(4) Pravica do podporne osebe, osebe z gluhoslepoto uveljavljajo pri združenju. Delo podporne osebe plača oseba z gluhoslepoto z vavčerjem, ki ga izda center za socialno delo na podlagi odločbe, da je osebi z gluhoslepoto priznana pravica do podporne osebe.

(5) Plačilo stroškov podporne osebe se krije iz proračuna Republike Slovenije.

10. člen
(pravica do uveljavljanja učenja jezika gluhoslepih za osebne asistente)

Oseba z gluhoslepoto, ki ima priznano pravico do osebne asistencije, skladno z zakonom, ki ureja osebno asistenco, lahko uveljavlja pravico do učenja jezika gluhoslepih za svoje osebne asistente.

11. člen
(pravica do razvoja jezika gluhoslepih)

(1) Osebe z gluhoslepoto imajo pravico do razvoja in ohranjanja jezika gluhoslepih.

(2) Pravica do razvoja jezika gluhoslepih vključuje zlasti:

- razvoj novih načinov sporazumevanja z osebami z gluhoslepoto,
- zagotavljanje temeljnih jezikovnih virov, tehnologije in didaktičnih gradiv, ki so prilagojeni potrebam oseb z gluhoslepoto,
- usposabljanje svojcev za uporabo prilagojenih načinov sporazumevanja z osebami z gluhoslepoto ter
- zagotavljanje usposabljanja učiteljic in učiteljev, vzgojiteljic in vzgojiteljev ter drugih zaposlenih oseb, ki v različnih ustanovah delajo ali se srečujejo z osebami z gluhoslepoto, za uporabo prilagojenih načinov sporazumevanja pri učenkah in učencih ter drugih osebah z gluhoslepoto.

(3) Za zagotavljanje razvoja jezika gluhoslepih ministrstva, pristojna za invalidsko varstvo, izobraževanje, visoko šolstvo, zdravje in kulturo razpisujejo letne in večletne programe in projekte.

12. člen
(učenje jezika gluhoslepih)

(1) Osebam z gluhoslepoto, ki se ne šolajo, se zagotavlja brezplačno učenje jezika gluhoslepih oziroma drugih prilagojenih načinov sporazumevanja.

(2) Staršem otrok z gluhoslepoto in osebam, ki prebivajo v istem gospodinjstvu z osebo z gluhoslepoto, se zagotavlja brezplačno učenje jezika gluhoslepih oziroma drugih prilagojenih načinov sporazumevanja.

(3) Osebnim asistentom, ki skladno z zakonom, ki ureja osebno asistenco, izvajajo osebno asistenco pri osebah z gluhoslepoto, se zagotavlja brezplačno učenje jezika gluhoslepih oziroma drugih prilagojenih načinov sporazumevanja.

(4) Učenje jezika gluhoslepih iz prvega, drugega in prejšnjega odstavka tega člena organizira in izvaja združenje.

III. TOLMAČI IN PODPORNE OSEBE

13. člen

(kvalifikacije tolmača)

(1) Delo tolmača lahko opravlja polnoletna oseba, ki:

- je pridobila dodatno kvalifikacijo tolmač, skladno s slovenskim ogrođjem kvalifikacij;
- ni bila pravnomočno obsojena za naklepno kaznivo dejanje na kazen zapora;
- ji ni bil izrečen varnostni ukrep prepovedi opravljanja poklica tolmača ali soroden disciplinski ukrep in
- je vpisana v register tolmačev za jezik gluhoslepih iz 16. člena tega zakona.

(2) Tolmači so pri svojem delu dolžni upoštevati kodeks poklicne etike tolmačev.

(3) Za sodne tolmače jezika gluhoslepih se uporabljajo določbe tega zakona glede jezika gluhoslepih, v preostalem delu pa se uporabljajo predpisi, ki urejajo sodne tolmače.

14. člen

(kvalifikacije podporne osebe)

Delo podporne osebe lahko opravlja polnoletna oseba, ki:

- je pridobila dodatno kvalifikacijo podporne osebe za delo z osebami z gluhoslepoto, skladno s slovenskim ogrođjem kvalifikacij;
- ni bila pravnomočno obsojena za naklepno kaznivo dejanje na kazen zapora;
- ji ni bil izrečen varnostni ukrep prepovedi opravljanja poklica podporne osebe ali soroden disciplinski ukrep in
- je vpisana v register podpornih oseb iz 17. člena tega zakona.

15. člen

(tarifa za tolmače in podporne osebe)

Tolmač oziroma podpora oseba je za svoje delo plačan po tarifi za tolmače in podporne osebe, ki jo na predlog združenja sprejme minister, pristojen za invalidsko varstvo (v nadaljnjem besedilu: minister).

16. člen

(register tolmačev)

(1) Register tolmačev (v nadaljnjem besedilu: register) vodi ministrstvo, pristojno za invalidsko varstvo (v nadaljnjem besedilu: ministrstvo).

(2) Register vsebuje:

- zaporedno številko vpisa, datum in številko odločbe o vpisu v register;

- osebne podatke (ime in priimek tolmača, datum in kraj rojstva, EMŠO, doseženo stopnjo in smer izobrazbe ter znanstveni ali strokovni naziv, podatke o zaposlitvi ali drugem zaposlitvenem statusu, stalno in začasno prebivališče, davčno številko, kontaktno številko telefona in kontaktni naslov elektronske pošte, podatek o izrečenem disciplinskem ukrepu ali suspenzu); in
- podatke o potrdilu o pridobitvi dodatne kvalifikacije iz prve alineje prvega odstavka 13. člena tega zakona (naziv pridobljene dodatne kvalifikacije, zaporedna številka potrdila, kraj in datum izdaje potrdila, naziv izdajatelja potrdila).

(3) Register je javen v delu, ki obsega naslednje podatke tolmačev:

- ime in priimek tolmača;
- znanstveni ali strokovni naslov;
- stalno in začasno prebivališče, na katerem je dosegljiv, razen če tolmač izjavi, da naj se ta podatek v celoti ali delno izvzame iz javnega dela registra;
- kontaktna številka telefona in kontaktni naslov elektronske pošte;
- datum odločbe o vpisu v register in
- podatek o disciplinskem ukrepu in suspenzu.

(4) Javni del registra se objavi na osrednjem spletnem mestu državne uprave.

17. člen (register podpornih oseb)

(1) Register podpornih oseb vodi ministrstvo, pristojno za invalidsko varstvo.

(2) Register podpornih oseb vsebuje:

- zaporedno številko vpisa, datum in številko odločbe o vpisu v register;
- osebne podatke (ime in priimek podporne osebe, datum in kraj rojstva, EMŠO, doseženo stopnjo in smer izobrazbe ter znanstveni ali strokovni naziv, podatke o zaposlitvi ali drugem zaposlitvenem statusu, stalno in začasno prebivališče, davčno številko, kontaktno številko telefona in kontaktni naslov elektronske pošte, podatek o izrečenem disciplinskem ukrepu ali suspenzu); in
- podatke o potrdilu o pridobitvi dodatne kvalifikacije iz prve alineje prvega odstavka 14. člena tega zakona (naziv pridobljene dodatne kvalifikacije, zaporedna številka potrdila, kraj in datum izdaje potrdila, naziv izdajatelja potrdila).

(3) Register podpornih oseb je javen v delu, ki obsega naslednje podatke podpornih oseb:

- ime in priimek podporne osebe;
- znanstveni ali strokovni naslov;
- stalno in začasno prebivališče, na katerem je dosegljiv, razen če podporna oseba izjavi, da naj se ta podatek v celoti ali delno izvzame iz javnega dela registra;
- kontaktna številka telefona in kontaktni naslov elektronske pošte;
- datum odločbe o vpisu v register; in
- podatek o disciplinskem ukrepu in suspenzu.

(4) Javni del registra podpornih oseb se objavi na osrednjem spletnem mestu državne uprave.

18. člen (postopek vpisa v register)

(1) Za vpis v register iz 16. člena tega zakona oziroma iz prejšnjega člena vlagatelj pri ministrstvu vložijo vlogo za vpis v register skupaj z dokazili, ki vsebuje:

- osebne podatke (ime in priimek, datum in kraj rojstva, EMŠO, dosežena stopnja in smer izobrazbe ter znanstveni ali strokovni naziv, podatke o zaposlitvi ali drugem zaposlitvenem statusu, stalno in začasno

prebivališče, davčno številko, kontaktno številko telefona in kontaktni naslov elektronske pošte, podatek o kaznovanosti) in

- podatke o pridobljeni dodatni kvalifikaciji iz 1. alineje prvega odstavka 13. člena oziroma 1. alineje prvega odstavka 14. člena tega zakona (naziv pridobljene dodatne kvalifikacije, zaporedna številka potrdila, kraj in datum izdaje potrdila, naziv izdajatelja potrdila).

(2) O vpisu v register odloči ministrstvo.

(3) Zoper odločbo o vpisu v register ni pritožbe.

(4) O izdani odločbi ministrstvo obvesti združenje.

(5) Tolmač oziroma podporna oseba mora pisno sporočiti ministrstvu vsako spremembo podatkov o stalnem ali začasnem prebivališču, kontaktni telefonski številki in naslovu elektronske pošte in podatkov o zaposlitvi ali drugem zaposlitvenem statusu, in sicer najpozneje v treh dneh od njenega nastanka.

19. člen (izbris iz registra)

(1) Tolmač oziroma podporna oseba se iz registra iz 16. oziroma 17. člena tega zakona izbriše, če:

- umre;
- pisno izjavi, da ne želi več opravljati dela tolmača oziroma podporne osebe;
- je bil pravnomočno obsojen za naklepno kaznivo dejanje na kazen zapora; ali
- mu je izrečen ukrep prepovedi pravice opravljanja dela tolmača oziroma podporne osebe ali varnostni ukrep prepovedi opravljanja poklica tolmača oziroma podporne osebe.

(2) O izbrisu iz registra odloči ministrstvo.

(3) Zoper odločbo o izbrisu iz registra ni pritožbe.

(4) O izdani odločbi ministrstvo obvesti združenje.

(5) Podatki o tolmaču oziroma podporni osebi se po izbrisu iz registra arhivirajo. Ministrstvo zagotavlja trajno hrambo arhiviranih podatkov v skladu z zakonom, ki ureja varstvo osebnih podatkov.

(6) Pravico do vpogleda v arhivirane podatke registra imajo državni organi, organi lokalne samouprave, izvajalci javnih pooblastil oziroma izvajalci javne službe zaradi potreb postopkov in upravičene osebe, ki izkažejo pravni interes. Pravni interes je izkazan, če arhiviran podatek vpliva na pravice in obveznosti upravičene osebe.

20. člen (listi tolmačev in podpornih oseb)

(1) Združenje vodi listo tolmačev, ki so vpisani v register iz 16. člena tega zakona. Lista tolmačev je javna in vsebuje naslednje podatke:

- ime in priimek tolmača in
- kontaktni naslov in čas dosegljivosti tolmača.

(2) Združenje vodi listo podpornih oseb, ki so vpisane v register iz 17. člena tega zakona. Lista podpornih oseb je javna in vsebuje naslednje podatke:

- ime in priimek podporne osebe in
- kontaktni naslov in čas dosegljivosti podporne osebe.

21. člen
(ugovor)

(1) V zvezi s kakovostjo izvajanja storitve tolmačenja in dela podporne osebe lahko zainteresirana oseba vloži ugovor pri združenju.

(2) Podrobnejša pravila ugovornega postopka določi združenje s pravilnikom.

22. člen
(disciplinska odgovornost)

(1) Združenje s soglasjem ministra sprejme pravilnik o disciplinski odgovornosti tolmačev ter pravilnik o disciplinski odgovornosti podpornih oseb.

(2) Pravilnika iz prejšnjega odstavka določata dejanja, ki pomenijo kršitev dolžnosti pri opravljanju dela tolmača oziroma podporne osebe ter postopek uveljavljanja odgovornosti in ukrepe ter posledice v primeru ugotovljene odgovornosti za storjene kršitve dolžnosti.

23. člen
(združenje)

(1) Združenje je nepridobitna pravna oseba zasebnega prava, ki združuje tolmače in podporne osebe.

(2) Združenje na podlagi javnega razpisa izbere minister, pristojen za invalidsko varstvo za dobo 10. let.

(3) Združenje opravlja naslednje naloge:

1. izvaja usposabljanje za tolmače in podporne osebe;
2. usposablja osebe z gluhoslepoto za uporabo jezika gluhoslepih in drugih načinov sporazumevanja;
3. predlaga tarifo za plačilo stroškov in nagrad tolmačev in podpornih oseb;
4. vodi listo tolmačev in podpornih oseb;
5. zagotavlja pokrivanje potreb po tolmačih in podpornih osebah na ozemlju celotne države;
6. sodeluje v strokovnih komisijah iz 26. člena tega zakona;
7. sodeluje v Svetu za jezik gluhoslepih;
8. razvija jezik gluhoslepih;
9. koordinira delo tolmačev in podpornih oseb;
10. vodi evidenco opravljenih storitev tolmačenja in storitev podpornih oseb;
11. organizira in izvaja učenje jezika gluhoslepih za osebe iz 12. člena tega zakona;
12. sprejme pravilnik o disciplinski odgovornosti tolmačev in podpornih oseb ter rešuje ugovore iz 21. člena tega zakona.

(4) Naloge iz 2., 3., 4., 5., 6., 7., 9., 10., 11. in 12. točke prejšnjega odstavka izvaja združenje kot javna pooblastila. Za izvajanje javnih pooblastil se zagotavljajo sredstva v proračunu Republike Slovenije in se izvajalcu nakazujejo na podlagi vsakoletne pogodbe.

III. POSTOPEK UVELJAVLJANJA PRAVIC

24. člen
(postopek uveljavljanja pravic)

(1) Vlagatelj, njegov zakoniti zastopnik ali skrbnik lahko vloži vlogo za priznanje pravic po tem zakonu na krajevno pristojnem centru za socialno delo.

(2) Vloga vsebuje:

- osebno ime vlagatelja, EMŠO in naslov stalnega ali začasnega prebivališča vlagatelja;
- zahtevke za priznanje pravic po tem zakonu;
- dokazilo o najmanj 50 odstotni izgubi sluha po Fowlerju in dokazilo o 1., 2., 3., 4. ali 5. kategoriji slabovidnosti ali slepote;
- navedbo pravic, ki jih vlagatelj po tem zakonu uveljavlja,
- datum vložitve in podpis vlagatelja oziroma njegovega zakonitega zastopnika ali skrbnika.

(3) Pristojni center za socialno delo preveri, ali je vloga popolna. Če je vloga popolna, pridobi pristojni center za socialno delo mnenje invalidske komisije pri Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije (v nadaljnjem besedilu: invalidska komisija).

(4) Na podlagi medicinske in funkcionalne ocene invalidske komisije pristojni center za socialno delo vlagatelju izda odločbo o priznanju pravic po tem zakonu.

(5) Ponovna ocena upravičenosti do pravic po tem zakonu se izvede po uradni dolžnosti vsakih pet let.

25. člen (pritožba)

(1) Zoper odločbo centra za socialno delo je dovoljena pritožba, o kateri odloča ministrstvo.

(2) V postopku s pritožbo lahko ministrstvo pridobi novo mnenje oziroma funkcionalno oceno invalidske komisije iz 27. člena tega zakona.

26. člen (izkaznica)

(1) Na podlagi odločbe iz četrtega odstavka 24. člena tega zakona izda center za socialno delo osebi z gluhoslepoto izkaznico, s katero lahko uveljavlja pravico do tolmača in vavčerje za podporno osebo.

(2) Minister s pravilnikom določi podroben opis izkaznice in vavčerjev.

27. člen (invalidska komisija)

(1) Invalidska komisija izdela mnenje o upravičenosti do pridobitve pravic po tem zakonu in sicer do pravice do tolmača, do pravice do podporne osebe. Invalidska komisija najprej preveri, če vlagatelj izpolnjuje pogoje iz prve alineje prvega odstavka 3. člena tega zakona. V primeru, da te pogoje vlagatelj izpolnjuje, opravi funkcionalno oceno gluhoslepote iz druge alineje prvega odstavka 3. člena tega zakona.

(2) Invalidska komisija v primerih, ko odloča o pravici do podporne osebe, določi tudi obseg ur pravice do podporne osebe v okviru določenega števila ur iz 9. člena tega zakona.

- (3) Invalidsko komisijo sestavljajo najmanj trije člani, in sicer zdravnika ustrezne specialnosti ter predstavnik združenja.
- (4) Invalidska komisija preveri izpolnjevanje pogojev iz prve alineje prvega odstavka 3. člena na podlagi izvida pristojnih zdravnikov.
- (5) Invalidska komisija izdela funkcionalno oceno sluha in vida iz 2. alineje 3. člena tega zakona, pri kateri upošteva zlasti naslednje kriterije:
- sposobnost komunikacije;
 - sposobnost samostojnega gibanja v okolici;
 - zdravstveni status;
 - druge okoliščine, ki vplivajo na slušno in vidno zaznavanje sveta posameznika.
- (6) Invalidska komisija izdela funkcionalno oceno sluha in vida iz prejšnjega odstavka na podlagi izvida pristojnih zdravnikov, na podlagi osebne razgovora z vlagateljem in njegovim zakonitim zastopnikom ali skrbnikom, če ga vlagatelj ima, ter na podlagi opazovanja.
- (7) Stroški dela invalidskih komisij se financirajo iz proračuna Republike Slovenije.

IV. SVET ZA JEZIK GLUHOSLEPIH

28. člen (svet za jezik gluhoslepih)

(1) Za zagotavljanje razvoja jezika gluhoslepih in kot strokovno pomoč pri sprejemanju odločitev s področja oseb z gluhoslepoto Vlada Republike Slovenije ustanovi Svet za jezik gluhoslepih (v nadaljnjem besedilu: svet).

(2) Svet ima naslednje naloge:

- skrbi za razvoj jezika gluhoslepih in novih načinov sporazumevanja oseb z gluhoslepoto;
- skrbi za uveljavljanje in enakopravnost jezika gluhoslepih;
- izvaja aktivnosti za izboljšanje pozitivnega odnosa javnosti do jezika gluhoslepih in potreb oseb z gluhoslepoto;
- spremlja izobraževanje, usposabljanje in delo tolmačev ter dinamiko pridobivanja kvalifikacij za tolmače;
- sodeluje z ustreznimi organi na področju vzgoje in izobraževanja, informiranja, zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja, socialnega varstva, sodstva, pokojninskega in invalidskega zavarovanja, zaposlovanja, športa, kulture in drugimi organi;
- predlaga pristojnim organom uskladitev vprašanj, pomembnih za izvajanje tega zakona;
- seznanja se z reševanjem ugovorov v zvezi s kakovostjo izvajanja storitve tolmačenja ter dela komunikatorjev;
- obravnava druga vprašanja ter zagotavlja pomoč pri uresničevanju nalog, ki se nanašajo na uporabo jezika gluhoslepih.

29. člen (sestava sveta)

Svet imenuje Vlada Republike Slovenije na predlog:

- dva člana na predlog reprezentativnih invalidskih organizacij za področje gluhoslepote, pri čemer mora biti vsaj en član oseba z gluhoslepoto,
- dva člana na predlog združenja,
- po enega člana na predlog vsake od univerz,

- po enega člana na predlog ministrstev, pristojnih za invalidsko varstvo, izobraževanje, visoko šolstvo, zdravje in kulturo.

30. člen
(delovanje sveta)

(1) Svet se sestane najmanj dvakrat letno.

(2) Strokovna, administrativna, tehnična in druga dela za svet opravlja združenje.

V. ZBIRANJE PODATKOV

31. člen
(centralna zbirka podatkov tolmačev in podpornih oseb)

Za potrebe posodabljanja registra tolmačev oziroma podpornih oseb ter vodenja ali odločanja v postopkih za vpis v register ali izbris iz njega po tem zakonu lahko ministrstvo pridobiva naslednje podatke o tolmaču oziroma podporni osebi:

- podatek o imenu in priimku, stalno in začasno prebivališče, datum in kraj rojstva, EMŠO ter davčno številko od upravljavca centralnega registra prebivalstva;
- podatek o kaznovanosti od upravljavca kazenskih evidenc;
- podatek o datumu smrti od upravljavca matičnega registra;
- podatek o izdanem potrdilu o pridobitvi dodatne kvalifikacije od upravljavca evidence izdanih potrdil po zakonu, ki ureja slovensko ogrodje kvalifikacij in
- podatek o disciplinskem ukrepu ali suspenzu.

32. člen
(centralna zbirka podatkov oseb z gluhoslepoto)

(1) Zaradi potrebe odločanja o pravicah iz tega ali drugih zakonov, načrtovanja politike, spremljanja stanja, statističnih analiz in raziskovalnih namenov se vodi informatizirano zbirko podatkov oseb z gluhoslepoto, ki so na podlagi izdane odločbe pridobile status iz 3. člena tega zakona (v nadaljevanju: centralna zbirka podatkov).

(2) Evidenca vsebuje naslednje podatke:

- osebne podatke osebe z gluhoslepoto (ime in priimek, datum in kraj rojstva, EMŠO);
- osebne podatke zastopnika ali skrbnika osebe z gluhoslepoto, če je zastopal vlagatelja v postopku pridobitve statusa osebe z gluhoslepoto oziroma pravic po tem zakonu (ime in priimek, datum in kraj rojstva, EMŠO);
- podatke o stalnem oziroma začasnem prebivališču;
- številko, datum izdaje in dokončnosti odločbe; in
- številko izkaznice iz 26. člena tega zakona.

(3) Centralno zbirko podatkov vodi ministrstvo, pristojno za invalidsko varstvo, kot upravljavec centralne zbirke podatkov, centri za socialno delo pa jo obdelujejo kot obdelovalci centralne zbirke podatkov v zvezi s postopki, ki jih vodijo po tem zakonu.

(4) Podatki se v centralni zbirki podatkov vodijo trajno.

(5) Podatke, za katere pooblašteni organi in organizacije vodijo zbirke podatkov, pridobi center za socialno delo po uradni dolžnosti, preostale podatke pa neposredno od oseb z gluhoslepoto.

(6) Centri za socialno delo in ministrstvo, pristojno za invalidsko varstvo, podatke iz drugega odstavka tega člena brezplačno pridobivajo iz centralnega registra prebivalstva.

(7) O pridobivanju podatkov iz tega člena ni potrebno predhodno seznaniti osebe, na katero se podatki nanašajo.

33. člen
(osebni podatki)

Za zbiranje, shranjevanje, posredovanje in uporabo osebnih podatkov po tem zakonu se uporabljajo določbe zakona, ki ureja varstvo osebnih podatkov.

VI. PREHODNE IN KONČNE DOLOČBE

34. člen
(podzakonski akti)

Minister sprejme podzakonske akte iz tega zakona v šestih mesecih od začetka veljavnosti tega zakona.

35. člen
(vzpostavitev evidenc)

Minister vzpostavi register tolmačev in podpornih oseb v šestih mesecih od začetka uporabe tega zakona.

36. člen
(imenovanje komisij)

(1) Invalidska komisija iz 27. člena tega zakona se imenuje v dveh mesecih od začetka uporabe tega zakona.

(2) Do imenovanja invalidskih komisij osebe z gluhoslepoto uveljavljajo pravice po veljavnih predpisih.

37. člen
(izključevanje pravic)

Pravice po zakonu, ki ureja uporabo slovenskega znakovnega jezika in tem zakonom se izključujejo.

38. člen
(začetek veljavnosti)

Ta zakon začne veljati petnajsti dan po objavi v Uradnem listu Republike Slovenije, uporabljati pa se začne 1. januarja 2025.

III. OBRAZLOŽITEV:

K 1. členu:

Člen določa vsebino in namen zakona. S spremembo Ustave leta 2021 je Republika Slovenija postala prva država na svetu, ki je v Ustavo vpisala jezik gluhoslepih. Ustava v 62.a členu ureja znakovni jezik in jezik gluhoslepih, pri čemer v drugem odstavku izrecno določa, da svobodno uporabo in razvoj jezika gluhoslepih ureja zakon, kar je podlaga, da se uporaba jezika gluhoslepih uredi kot zakonska materija na podoben način, kot je to že urejeno za slovenski znakovni jezik z Zakonom o uporabi slovenskega znakovnega.

1. člen določa področja, ki jih ureja predlog zakona, to je pravico oseb z gluhoslepoto uporabljati jezik gluhoslepih, pravico oseb z gluhoslepoto do informiranja v njim prilagojenih načinih sporazumevanja, obseg in način uveljavljanja pravice do tolmača za jezik gluhoslepih in do podporne osebe za delo z osebami z gluhoslepoto ter ostale pravice oseb z gluhoslepoto, vezane na uporabo jezika gluhoslepih, potrebnih za namen enakopravnega vključevanja oseb z gluhoslepoto v življenjsko in delovno okolje ter vse oblike družbenega življenja ob enakih pravicah in pogojih in z enakimi možnostmi enako kot drugi. Kot druge pravice, vezane na uporabo jezika gluhoslepih zakon ureja še pravico do razvoja jezika gluhoslepih in pravico do učenja jezika gluhoslepih osebam z gluhoslepoto, ki se ne šolajo, staršem otrok z gluhoslepoto in osebnim asistentom, ki izvajajo osebno asistenco pri osebah z gluhoslepoto.

Drugi odstavek 1. člena pa določa, da osebe z gluhoslepoto primarno uveljavljajo pravice po tem zakonu razen, če drug zakon ne določa drugače.

K 2. členu:

Jezik gluhoslepih je jezik, ki ga za sporazumevanje uporabljajo osebe z gluhoslepoto in temelji zlasti na dotiku in drugih individualno prilagojenih načinih sporazumevanja, ki osebam z gluhoslepoto omogoča prenos informacij. Definicija jezika gluhoslepih je široka, saj so tudi značilnosti okvar oseb z gluhoslepoto povsem različne (različna stopnja okvare vida in sluha in morebitni ostanki posameznega čuta), ravno zato so tudi načini sporazumevanja oblikovani povsem individualno ob upoštevanju različnih dejavnikov (čas nastanka gluhoslepote ipd.).

K 3. členu:

Člen opredeljuje definicijo gluhoslepote.

Oseba z gluhoslepoto je oseba s samostojno obliko invalidnosti, gluhoslepoto, ki pomeni hkratno okvaro vida in sluha, ki je tako resna, da se okvarjeni čuti ne morejo medsebojno nadomeščati, pri kateri je na podlagi:

- medicinske ocene ugotovljena najmanj 50 odstotna izguba sluha po Fowlerju in prva do vključno peta kategorija slepote in slabovidnosti in
- funkcionalne ocene sluha in vida ugotovljena hkratna okvara vida in sluha, ki onemogoča medsebojno kompenziranje okvarjenih čutov.

Gluhoslepota je torej opredeljena kot samostojna invalidnost, ki pomeni hkratno okvaro vida in sluha, ki je tako resna, da se okvarjeni čuti ne morejo medsebojno nadomeščati.

Definicija gluhoslepote je kombinirana, pri določitvi gluhoslepote se uporabljata medicinski model gluhoslepote in funkcionalni model gluhoslepote.

Oseba mora najprej izpolnjevati medicinske kriterije, to je, da je ugotovljena najmanj 50 odstotna izguba sluha po Fowlerju in prva do vključno peta kategorijo slepote in slabovidnosti. V kolikor izpolnjuje medicinske kriterije, se ugotavlja ali je na podlagi funkcionalne ocene sluha in vida ugotovljena hkratna okvara vida in sluha, ki onemogoča medsebojno kompenziranje okvarjenih čutov.

Do sedaj se je v Republiki Sloveniji uporabljal izključno medicinski model gluhoslepote npr. v Seznamu telesnih okvar, ki je Priloga 1 Odredbe o določitvi vrst in stopenj telesnih okvar je gluhoslepota opredeljena kot 1. do 5. kategorijo slabovidnosti in obojestransko izgubo sluha 50 % in več po Fowler – Sabinu. Podobno tudi v ZSVI, ZIMI, ZOA.

K 4. členu:

Člen opredeljuje tolmača za jezik gluhoslepih. Tolmač je oseba, ki osebi z gluhoslepoto tolmači slovenski govorni jezik v jezik gluhoslepih ter v individualno prilagojene načine sporazumevanja, glede na izkoristek vida in sluha osebe z gluhoslepoto oziroma tolmači iz jezika gluhoslepih v slovenski govorni jezik.

K 5. členu:

5. člen opredeljuje podporno osebo. Podporna oseba je oseba, ki osebi z gluhoslepoto omogoča enakopravno vključevanje v družbo na način, da jo spremlja v življenjskih situacijah povezanih s komunikacijo, v katerih bi ji gluhoslepota pomenila oviro ter osebi z gluhoslepoto preko uporabe jezika gluhoslepih ter ostalih individualno prilagojenih načinov sporazumevanja, glede na izkoristek vida in sluha, omogoča komunikacijo ter prosto in varno gibanje.

Podporna oseba ni osebni asistent osebe z gluhoslepoto. Podporna oseba pomaga osebi z gluhoslepoto v življenjskih situacijah, povezanih s komunikacijo, v kateri gluhoslepota osebi z gluhoslepoto pomeni oviro pri zadovoljevanju njenih potreb.

K 6. členu:

Prvi odstavek določa, da se v postopku uveljavljanja pravic iz tega zakona subsidiarno uporabljajo določbe zakona, ki ureja splošni upravni postopek.

Drugi odstavek določa, da so dejanja za uveljavljanje pravic po tem zakonu takse prosta.

K 7. členu:

Prvi odstavek določa, da ima oseba z gluhoslepoto v postopkih pred državnimi organi, organi lokalne samouprave in nosilci javnih pooblastil oziroma izvajalci javne službe pravico uporabljati jezik gluhoslepih. Omenjena pravica izvira iz 62.a člena Ustave, ki zagotavlja svobodno uporabo jezika gluhoslepih.

Drugi odstavek določa svobodno uporabo jezika gluhoslepih tudi v vseh drugih življenjskih situacijah, v katerih bi gluhoslepota osebi z gluhoslepoto pomenila oviro pri zadovoljevanju njenih potreb.

Tretji odstavek določa, da se pravica iz prvega odstavka tega člena uresničuje z uveljavljanjem pravice do tolmača za jezik gluhoslepih.

Četrti odstavek določa, da se pravica iz drugega odstavka uresničuje z uveljavljanjem pravice do podporne osebe.

Peti odstavek določa, da se pri izvajanju storitev javne službe lahko na podlagi izdelanega načrta individualiziranega načrta osebi z gluhoslepoto omogoči sporazumevanje na drugačen, njej sprejemljiv način. Pri pripravi individualiziranega načrta mora sodelovati združenje tolmačev za jezik gluhoslepih in podpornih oseb za delo z osebami z gluhoslepoto iz 23. člena predloga zakona.

K 8. členu:

V prvem odstavku je določena obveznost državnih organov, organov lokalne samouprave, izvajalcev javnih pooblastil oziroma izvajalcev javnih služb, da zagotovijo tolmača za jezik gluhoslepih po uradni dolžnosti ali na zahtevo osebe z gluhoslepoto po uradni dolžnosti takoj ko oseba predloži dokazilo iz katerega izhaja, da ima pravice po tem zakonu.

ZIMI podobno v 7. členu določa, da ima gluhoslepa oseba pravico, da sama predloži vsa pisanja oziroma se ji v vseh postopkih pred državnimi organi, organi samoupravne lokalne skupnosti, izvajalci javnih pooblastil oziroma izvajalci javne službe zagotovi dostop do vseh pisanj v postopku v njej razumljivi obliki. Pravica se zagotovi na način, ki ga izbere gluhoslepi sam, zlasti pa s prilagojenimi tehnikami pisanja in branja za gluhoslepe, npr. Braillovo pisavo, povečanim črnim tiskom, zvokom, elektronsko obliko.

V drugem odstavku je določeno, da oseba z gluhoslepoto lahko uveljavlja pravice po tem zakonu za tolmačenje slovenskega govornega jezika v jezik gluhoslepih ter individualno prilagojene načine sporazumevanja, glede na izkoristek vida in sluha osebe z gluhoslepoto in tolmačenje iz jezika gluhoslepih v slovenski govorni jezik.

V tretjem odstavku je določeno, da se na območjih, kjer živita italijanska ali madžarska narodna skupnost uporabi tudi tolmačenje v in iz govornih ali znakovnih jezikov narodnih skupnosti v jezik gluhoslepih (slovenski, madžarski ali italijanski). Navedena določba je uresničevanje prvega odstavka 62.a člena Ustave Republike Slovenije v zvezi z enajstim členom Ustave Republike Slovenije. Primerljivo ureditev ponuja v tretjem odstavku 4. člena tudi Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika.

Četrti odstavek določa, da se pravica do tolmača uveljavlja v obsegu in na način, ki omogoča uveljavljanje po načelu enake dostopnosti.

V petem odstavku je določeno, da se sredstva za kritje stroškov tolmača zagotavljajo v finančnih načrtih zavezanecv iz prvega odstavka tega člena.

K 9. členu:

9. člen v prvem odstavku določa, da ima oseba z gluhoslepoto pravico do podporne osebe v življenjskih situacijah povezanih s komunikacijo, v katerih bi ji gluhoslepota pomenila oviro pri zadovoljevanju njenih potreb. Kdaj oseba z gluhoslepoto želi pomoč podporne osebe pri komunikaciji, je izbira osebe z gluhoslepoto, vendar je, kot določa drugi odstavek, obseg pravice do podporne osebe omejen na največ 360 ur letno. Podporna oseba ni osebni asistent osebe z gluhoslepoto in je namenjena izključno komunikaciji. Osebna asistenca se namreč ne izključuje s pravico do podporne osebe.

O pravici do podporne osebe odloča center za socialno delo na podlagi mnenja invalidske komisije iz 27. člena predloga zakona.

Pravica do podporne osebe, osebe z gluhoslepoto uveljavljajo pri združenju iz 23. člena predloga zakona. Delo podporne osebe plača oseba z gluhoslepoto z vavčerjem, ki ga izda center za socialno delo na podlagi odločbe, da je osebi z gluhoslepoto priznana pravica do podporne osebe.

Plačilo stroškov podporne osebe se krije iz proračuna Republike Slovenije.

K 10. členu:

V 10. členu predloga zakona določa, da lahko oseba z gluhoslepoto, ki ima priznano pravico do osebne asistencije v skladu z Zakonom o osebni asistenci, uveljavlja pravico do učenja jezika gluhoslepih za svoje osebne asistente. Zaradi gluhoslepote je izredno otežena komunikacija med osebo z gluhoslepoto z njenim osebnim asistentom. Za učinkovito izvajanje pravice do osebne asistencije se bo osebnim asistentom oseb z gluhoslepoto omogočilo učenje jezika gluhoslepih, kar bo olajšalo komunikacijo ter tudi pripomoglo k večji vključenosti oseb z gluhoslepoto.

K 11. členu:

Člen določa, da imajo osebe z gluhoslepoto pravico do razvoja in ohranjanja jezika gluhoslepih.

Razvoj jezika gluhoslepih pomeni zlasti razvoj novih načinov sporazumevanja z osebami z gluhoslepoto, zagotavljanje temeljnih jezikovnih virov, tehnologije in didaktičnih gradiv, ki so prilagojeni potrebam oseb z gluhoslepoto, usposabljanje svojcev za uporabo prilagojenih načinov sporazumevanja z osebami z gluhoslepoto, zagotavljanje usposabljanja učiteljic in učiteljev, vzgojiteljic in vzgojiteljev ter drugih zaposlenih oseb, ki v različnih ustanovah delajo ali se srečujejo z osebami z gluhoslepoto, za uporabo prilagojenih načinov sporazumevanja pri učenkah in učencih ter drugih osebah z gluhoslepoto.

Ministrstvo pristojno za invalidsko varstvo, izobraževanje, visoko šolstvo, zdravje in kulturo za namen zagotavljanja razvoja jezika gluhoslepih razpisujejo letne in večletne programe in projekte.

K 12. členu:

V členu je predvideno brezplačno učenje jezika gluhoslepih oseb oziroma drugih prilagojenih načinov sporazumevanja za osebe z gluhoslepoto, ki se ne šolajo, saj učenje jezika gluhoslepih predstavlja predpogoj za uresničevanje pravice do uporabe in razvoja jezika gluhoslepih in uresničevanje drugih ustavnih in zakonskih pravic.

Predvideno je tudi brezplačno učenje jezika gluhoslepih za starše otrok z gluhoslepoto in ostale osebe, ki živijo v istem gospodinjstvu z osebo z gluhoslepoto (drugi odstavek) in osebnih asistentov osebe z gluhoslepoto (tretji odstavek).

Četrti odstavek določa, da učenje jezika gluhoslepih iz prvih treh odstavkov tega člena organizira in izvaja združenje.

K 13. členu:

Člen določa izobrazbene pogoje, ki jih mora morata izpolnjevati tolmač za jezik gluhoslepih. Delo tolmača za jezik gluhoslepih lahko opravlja polnoletna oseba, ki je pridobila dodatno kvalifikacijo tolmač za jezik gluhoslepih, skladno s slovenskim ogrođjem kvalifikacij, ni bila pravnomočno obsojena na naklepno kaznivo dejanje na kazen zapora, ji ni bil izrečen disciplinski ukrep prepovedi pravice opravljanja dela tolmača ali varnostni ukrep prepovedi opravljanja poklica tolmača in je vpisana v register tolmačev za jezik gluhoslepih.

Tolmačenje osebam z gluhoslepoto poteka izključno ena na ena, tako, da en tolmač hkrati tolmači samo eni osebi z gluhoslepoto. Pri tolmačenju osebam z gluhoslepoto se uporabljajo prilagojene, specifične načine sporazumevanja, ki v glavnem temeljijo na dotiku. Sporazumevanje z osebo z gluhoslepoto vselej temelji na individualnem pristopu. Program usposabljanja za tolmača za gluhoslepe in specialista za delo z gluhoslepimi je od leta 2018 umeščen v register dodatnih kvalifikacij Slovenskega ogrođja kvalifikacij pri Ministrstvu za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, izvaja pa ga Združenje DLAN. Program usposabljanja je usklajen na evropski ravni. Kandidati morajo izkazati veliko osebno afiniteto do tega dela, imeti najmanj visokošolsko strokovno izobrazbo, visokošolsko univerzitetno izobrazbo ali višjo strokovno izobrazbo, najmanj 3 leta delovnih izkušenj na področju z osebami z gluhoslepoto in osnovno znanje slovenskega znakovnega jezika. Potrebna so tudi pisna priporočila najmanj treh oseb z gluhoslepoto. Usposabljanje, ki traja 3 leta, vključuje predavanja in vaje, pisna in ustna preverjanja, seminarsko nalogo z zagovorom in tudi neposredno praktično delo z osebami z gluhoslepoto.

K 14. členu:

Delo podporne osebe lahko opravlja polnoletna oseba, ki je pridobila dodatno kvalifikacijo specialist za delo z osebami z gluhoslepoto, skladno s slovenskim ogrođjem kvalifikacij, ni bila pravnomočno obsojena na naklepno kaznivo dejanje na kazen zapora, ji ni bil izrečen disciplinski ukrep prepovedi pravice opravljanja poklica podporne osebe ali podoben disciplinski ukrep ter je vpisana v register podpornih oseb.

K 15. členu:

Člen določa, da sta tolmač oziroma podporna oseba za svoje delo plačana po tarifi za tolmače in podporne osebe. Tarifo predlaga združenje, sprejme pa jo minister, pristojen za invalidsko varstvo.

K 16. členu:

Prvi odstavek določa, da ministrstvo, pristojno za invalidsko varstvo, vodi register tolmačev za jezik gluhoslepih.

Drugi odstavek določa, da register tolmačev vsebuje naslednje podatke: zaporedno številko vpisa, datum in številko odločbe o vpisu v register, osebne podatke (ime in priimek tolmača, datum in kraj rojstva, EMŠO, doseženo stopnjo in smer izobrazbe ter znanstveni ali strokovni naziv, podatke o zaposlitvi ali drugem zaposlitvenem statusu, prebivališče, davčno številko, kontaktno številko telefona in kontaktni naslov elektronske pošte, podatek o izrečenem disciplinskem ukrepu ali suspenzu) in podatek o pridobljeni dodatni kvalifikaciji.

Tretji odstavek nadalje določa, da je register javen v delu, ki obsega ime in priimek tolmača, znanstveni ali strokovni naslov, stalno oziroma začasno prebivališče, kjer je dosegljiv, kontaktno številko telefona in kontaktni naslov elektronske pošte, datum odločbe o vpisu v register ter podatek o morebitnem disciplinskem ukrepu in suspenzu. Javni del registra se objavi na osrednjem spletnem mestu državne uprave (četrti odstavek).

K 17. členu:

Sedemnajsti člen določa register podpornih oseb na enak način, kot je urejen register tolmačev v 16. členu tega zakona. Namen člena je uresničevanje pravice oseb z gluhoslepoto do proste izbire podporne osebe.

K 18. členu:

Člen ureja postopek vpisa v register tolmačev in v register podpornih oseb. Določena je vsebina vloge za vpis v register (osebni podatki, potrdilo o pridobljeni dodatni kvalifikacij).

V drugem in tretjem odstavku je določeno, da o vpisu v register odloča pristojno ministrstvo, pri čemer zoper izdano odločbo o vpisu iz registra tolmačev ni mogoča pritožba, je pa mogoče zoper odločbo sprožiti upravni spor.

Skladno s četrtem odstavkom pristojno ministrstvo o izdani odločbi obvesti združenje.

Skladno s petim odstavkom mora tolmač oziroma podporna oseba, sporočiti pristojnemu ministrstvu vsako spremembo podatkov o stalnem ali začasnem prebivališču, kontaktni telefonski številki in naslovu elektronske pošte ter podatkov o zaposlitvi, in sicer najpozneje v treh dne od njenega nastanka.

K 19. členu:

19. člen predloga zakona ureja izbris iz registra tolmačev in iz registra podpornih oseb.

Tolmač oziroma podporna oseba se iz registra iz 16. oziroma 17. člena predloga zakona izbriše, če:

- umre;

- pisno izjavi, da ne želi več opravljati dela tolmača oziroma podporne osebe;

- je bil pravnomočno obsojen za naklepno kaznivo dejanje na kazen zapora; ali

- mu je izrečen ukrep prepovedi pravice opravljanja dela tolmača oziroma podporne osebe ali varnostni ukrep prepovedi opravljanja poklica tolmača oziroma podporne osebe.

V drugem in tretjem odstavku je določeno, da o izbrisu iz v registra odloča pristojno ministrstvo, pri čemer zoper izdano odločbo o izbrisu iz registra tolmačev ni mogoča pritožba, je pa mogoče zoper odločbo sprožiti upravni spor.

Peti in šesti odstavek določata še pravila o arhiviranju podatkov tolmača in podporne osebe po izbrisu iz registra.

K 20. členu:

Člen določa, da združenje vodi listo tolmačev in listo podpornih oseb, ki vsebuje:

- ime in priimek tolmača oziroma podporne osebe in

- kontaktni naslov in čas dosegljivosti tolmača oziroma podporne osebe.

K 21. členu:

Ta določba predstavlja zakonsko podlago za sprejem izvršilnih pravil, s katerimi se podrobneje uredi ugovorni postopek zoper delo tolmača ali podporne osebe, ki jih sprejme združenje.

K 22. členu:

Člen določa pooblastilo združenju, da po predhodnem soglasju ministrstva, pristojnega za invalidsko varstvo, sprejeme pravilnik o disciplinski odgovornosti tolmačev in podpornih oseb.

Člen določa obseg pooblastila združenju, saj določa, da se s pravilnikom določijo dejanja, ki pomenijo kršitev dolžnosti pri opravljanju dela tolmača ali podporne osebe ter postopek uveljavljanja odgovornosti in ukrepe ter posledice v primeru ugotovljene odgovornosti za storjene kršitve dolžnosti.

K 23. členu:

Člen opredeljuje združenje tolmačev za jezik gluhoslepih in podpornih oseb za delo z osebami z gluhoslepoto. Združenje je nepridobitna pravna oseba zasebnega prava. Združuje tolmače za jezik gluhoslepih in podporne osebe. Torej je panožno združenje profesionalnih tolmačev in podpornih oseb in ne invalidska organizacija oseb z gluhoslepoto. Združenje na podlagi javnega razpisa izbere minister, pristojen za invalidsko varstvo za dobo 10 let.

Združenje opravlja v tretjem odstavku navedene naloge:

1. izvaja usposabljanje za tolmače in podporne osebe;

2. usposablja osebe z gluhoslepoto za uporabo jezika gluhoslepih in drugih načinov sporazumevanja;

3. predlaga tarifo za plačilo stroškov in nagrad tolmačev in podpornih oseb;
4. vodi listo tolmačev in podpornih oseb;
5. zagotavlja pokrivanje potreb po tolmačih in podpornih osebah na ozemlju celotne države;
6. sodeluje v strokovnih komisijah iz 26. člena tega zakona;
7. sodeluje v Svetu za jezik gluhoslepih
8. razvija jezik gluhoslepih;
9. koordinira delo tolmačev in podpornih oseb;
10. vodi evidenco opravljenih storitev tolmačenja in storitev podpornih oseb;
11. organizira in izvaja učenje jezika gluhoslepih za osebe iz 12. člena tega zakona;
12. sprejme pravilnik o disciplinski odgovornosti tolmačev in podpornih oseb ter rešuje ugovore iz 21. člena tega zakona.

Naloge iz 2., 3., 4., 5., 6., 7., 9., 10., 11. in 12. točke izvaja združenje kot javna pooblastila. Za izvajanje javnih pooblastil se zagotavljajo sredstva v proračunu Republike Slovenije in se združenju nakazujejo na podlagi vsakoletne pogodbe, sklenjene med združenjem in ministrstvom, pristojnim za invalidsko varstvo.

K 24. členu:

Člen v prvem in drugem odstavku določa postopek za priznanje pravic po tem zakonu. Vlagatelj ali njegov zakoniti zastopnik vloži vlogo za na krajevno pristojnem centru za socialno delo.

Drugi odstavek določa vsebino vloge. Vloga vsebuje:

- osebno ime vlagatelja, EMŠO in naslov stalnega ali začasnega prebivališča vlagatelja;
- zahtevek za priznanje pravic po tem zakonu;
- dokazilo o najmanj 50 odstotni izgubi sluha po Fowlerju in dokazilo o 1., 2., 3., 4. ali 5. kategoriji slabovidnosti ali slepote;
- navedbo pravic, ki jih vlagatelj po tem zakonu uveljavlja,
- datum vložitve in podpis vlagatelja oziroma njegovega zakonitega zastopnika ali skrbnika.

Dokazili iz tretje alineje predstavljata ustrezni potrdili ali izvida zdravnikov ustrezne specialnosti (oftalmolog, okulist, otorinolaringolog).

Tretji odstavek 24. člena določa, da pristojni center za socialno delo preveri, ali je vloga popolna. Če je vloga popolna, pridobi center za socialno delo mnenje invalidske komisije pri Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije - invalidska komisija. Za odločanje o pravicah po tem zakonu je torej določena pristojnost invalidske komisije ZPIZ. Četrti odstavek določa, da center izda odločbo o pravicah po tem zakonu na podlagi medicinske in funkcionalne ocene gluhoslepote invalidske komisije.

Peti odstavek določa, da se vsakih pet let po uradni dolžnosti izvede ponovna ocena upravičenosti do pravic po tem zakonu. Peti odstavek torej določa, da pravice oseb z gluhoslepoto po tem zakonu niso trajne, ampak se njihova upravičenost preverja po uradni dolžnosti vsakih pet let.

K 25. členu:

Prvi odstavek določa, da je zoper odločbo centra za socialno delo možna pritožba na ministrstvo, pristojno za invalidsko varstvo.

Drugi odstavek daje ministrstvu za invalidsko varstvo možnost, da v postopku odločanja zaprosi za novo mnenje komisije iz 27. člena tega zakona.

K 26. členu:

Člen določa, da za potrebe uveljavljanja pravice po tem zakonu (npr. pravice do tolmača v postopkih pred javnimi institucijami) center za socialno delo osebam z gluhoslepoto na podlagi odločbe iz 24. člena predloga zakona izda izkaznico. Ureditev je prevzeta iz Zakona o uporabi slovenskega znakovnega jezika, kjer na podlagi izkaznice posamezniki uveljavljajo pravice glede uporabe slovenskega znakovnega jezika. Center za socialno delo osebi z gluhoslepoto, ki ji je priznana pravica do podporne osebe, izda tudi vavčerje, s katerimi oseba z gluhoslepoto plača storitve podporni osebi skladno z 9. členom predloga zakona. Število vavčerjev, ki jih center za socialno delo izda osebi z gluhoslepoto je odvisno od priznanega obsega ur pravice do podporne osebe, s tem, da bo 1 vavčer pomenil 1 uro pravice do podporne osebe.

Drugi odstavek določa, da minister, pristojen za invalidsko varstvo s pravilnikom določi podroben opis izkaznice in vavčerjev.

K 27. členu:

27. člen predloga zakona opredeljuje sestavo, naloge, način dela in financiranje invalidske komisije. Invalidska komisija izdela mnenje o upravičenosti do pridobitve pravic do tolmača in do pravice do podporne osebe. Skladno s 3. členom predloga zakona se za odločanje kdo je oseba z gluhoslepoto in katere pravice se ji priznajo, uporablja kombinirana medicinsko funkcionalna definicija gluhoslepote. Invalidska komisija najprej preveri, če vlagatelj izpolnjuje pogoje iz prve alineje prvega odstavka 3. člena tega zakona, to je medicinski kriterij (ugotovljena najmanj 50 odstotno izgubo sluha po Fowlerju in prvo do vključno peto kategorijo slepote in slabovidnosti). Skladno s četrtem odstavkom komisija te pogoje preveri na podlagi izvida pristojnega zdravnika (oftalmolog, okulist, otorinolaringolog). V primeru, da te pogoje vlagatelj izpolnjuje, opravi funkcionalno oceno gluhoslepote.

Drugi odstavek določa, da invalidska komisija v primerih, ko odloča o pravici do podporne osebe, določi tudi obseg ur pravice do podporne osebe v okviru določenega števila ur iz 9. člena tega zakona, to je največ 360 ur na leto. Obseg ur pravice do podporne osebe bo invalidska komisija za vsako osebo z gluhoslepoto določila individualno.

Tretji odstavek določa sestavo invalidske komisije. Invalidsko komisijo sestavljajo najmanj trije člani, in sicer zdravnika ustrezne specialnosti ter predstavnik združenja. Pri obravnavi je lahko prisoten tolmač za jezik gluhoslepih.

Peti in šesti odstavek določata, da invalidska komisija izdela funkcionalno oceno sluha in vida iz druge. alineje 3. člena predloga zakona, pri kateri upošteva zlasti naslednje kriterije:

- sposobnost komunikacije;
- sposobnost samostojnega gibanja v okolici;
- zdravstveni status;
- druge okoliščine, ki vplivajo na slušno in vidno zaznavanje sveta posameznika.

Funkcionalno oceno invalidska komisija izdela na podlagi izvida pristojnih zdravnikov, na podlagi osebnega razgovora z vlagateljem in njegovim zakonitim zastopnikom ali skrbnikom, če ga vlagatelj ima, ter na podlagi opazovanja.

Sedmi odstavek ureja financiranje invalidske komisije in sicer se stroški dela invalidskih komisij financirajo iz proračuna Republike Slovenije.

K 28. členu:

Člen določa, da Vlada Republike Slovenije za zagotavljanje razvoja jezika gluhoslepih in kot strokovno pomoč pri sprejemanju odločitev s področja oseb z gluhoslepoto kot posvetovalno telo, ustanovi svet za jezik gluhoslepih.

Naloge sveta so opredeljene v drugem odstavku in sicer svet:

skrbi za razvoj jezika gluhoslepih in novih načinov sporazumevanja oseb z gluhoslepoto;

- skrbi za uveljavljanje in enakopravnost jezika gluhoslepih;
- izvaja aktivnosti za izboljšanje pozitivnega odnosa javnosti do jezika gluhoslepih in potreb oseb z gluhoslepoto;
- spremlja izobraževanje, usposabljanje in delo tolmačev ter dinamično pridobivanje kvalifikacij za tolmače;
- sodeluje z ustreznimi organi na področju vzgoje in izobraževanja, informiranja, zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja, socialnega varstva, sodstva, pokojninskega in invalidskega zavarovanja, zaposlovanja, športa, kulture in drugimi organi;
- predlaga pristojnim organom uskladitev vprašanj, pomembnih za izvajanje tega zakona;
- seznanja se z reševanjem ugovorov v zvezi s kakovostjo izvajanja storitve tolmačenja ter dela komunikatorjev ter
- obravnava druga vprašanja in zagotavlja pomoč pri uresničevanju nalog, ki se nanašajo na uporabo jezika gluhoslepih.

K 29. členu:

29. člen opredeljuje, da svet za jezik gluhoslepih imenuje Vlada Republike Slovenije in sicer dva člana na predlog reprezentativnih invalidskih organizacij za področje gluhoslepote, pri čemer mora biti vsaj en član oseba z gluhoslepoto, dva člana predlaga združenje tolmačev za jezik gluhoslepih in podpornih oseb, vsaka od univerz po enega člana in po enega člana ministrstvo, pristojno za invalidske zadeve, ministrstvo pristojno za izobraževanje, ministrstvo pristojno za visoko šolstvo, ministrstvo za zdravje in ministrstvo pristojno za kulturo.

Iz sestave sveta izhaja, da je svet strokoven organ, v njem pa sodelujejo tudi predstavniki oseb z gluhoslepoto (reprezentativne invalidske organizacije) in predstavniki združenja kot panožne organizacije tolmačev in podpornih oseb.

K 30. členu:

Člen opredeljuje delovanje sveta, ki se sestaja najmanj dva krat letno, strokovna, administrativna, tehnična in druga dela zanj pa opravlja združenje.

K 31. členu:

Določba daje pravno podlago za zbiranje, shranjevanje, posredovanje, uporabo in drugo obdelavo podatkov za potrebe vpisa in posodabljanja registra tolmačev oziroma podpornih oseb ter vodenja ali odločanja v postopkih za vpis v register ali izbris iz njega.

K 32. členu:

Člen opredeljuje centralno zbirko podatkov oseb z gluhoslepoto, katerim so bile izdane odločbe po tem zakonu za potrebe odločanja o pravicah iz tega ali drugih zakonov, načrtovanja politike, spremljanja stanja, statističnih analiz in raziskovalnih namenov.

Tretji odstavek določa, da centralno zbirko podatkov vodi ministrstvo, pri čemer je upravljavec zbirke center za socialno delo.

Peti odstavek določa, da podatke, za katere pooblašeni organi in organizacije vodijo zbirke podatkov, pridobi center za socialno delo po uradni dolžnosti, preostale podatke pa neposredno od oseb z gluhoslepoto.

Šesti odstavek določa, da centri za socialno delo in ministrstvo, pristojno za invalidsko varstvo, za namene vodenja in posodabljanja evidence iz drugega odstavka tega člena brezplačno pridobivajo podatke iz centralnega registra prebivalstva.

K 33. členu:

Člen določa obveznost spoštovanja predpisov, ki urejajo varstvo osebnih podatkov pri upravljanju z osebnimi podatki v povezavi s tem zakonom.

K 34. členu:

Določba določa rok šestih mesecev od začetka veljavnosti zakona, za sprejem podzakonskih predpisov, ki jih mora sprejeti pristojni minister.

K 35. členu:

Člen določa rok za vzpostavitev registra tolmačev in registra podpornih oseb, ki je šest mesecev od začetka uporabe zakona.

K 36. členu:

Člen določa dvomesečni rok(ki začne teči z začetkom uporabe zakona), da se imenuje invalidska komisija iz 27. člena predloga zakona.

Določba drugega odstavka določa, da v času do imenovanja invalidske komisije osebe z gluhoslepoto uveljavljajo pravice po veljavnih predpisih (npr. po Zakonu o uporabi slovenskega znakovnega jezika).

K 37. členu:

Člen določa, da se pravice po tem zakonu izključujejo s pravicami, pridobljenimi na podlagi zakona, ki ureja slovenski znakovni jezik. Npr. izključuje se pravica do uporabe tolmača za slovenski znakovni jezik in pravica do uporabe tolmača za jezik gluhoslepih.

K 38. členu:

Člen določa začetek veljavnosti zakona v roku 15 dni od objave zakona v Uradnem listu Republike Slovenije, s tem, da se bo zakon začel uporabljati 1. januarja 2025.